

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Rätt vård till rätt person vid rätt plats & rätt tidpunkt

En kvalitativ studie om upplevelser kring kriminalvårdens olika utslussningsformer.

Socionomprogrammet

C-opsats, VT 2010

Författare: Linda Akgül och Parasto Asadi

Handledare: Torun Österberg

Abstract

Titel: Rätt vård till rätt person vid rätt plats & rätt tidpunkt- En kvalitativ studie om upplevelser kring kriminalvårdens olika utslussningsformer.

Författare: Linda Akgül och Parasto Asadi

Nyckelord: Utslussning, frigång, vårdvistelse, halvvägshus, utökad frigång

Syfte

Vårt syfte är att undersöka och beskriva hur olika utslussningsformer upplevs av både frivårdsinspektörer och klienter samt att ta reda på om intentionerna bakom de olika utslussningsformerna uppfylls.

Frågeställningar:

Hur upplevs dessa olika former av frivårdsinspektörer och klienter?

Bidrar de olika utslussningsformerna till återanpassning i samhället?

Vilka för- och nackdelar medför dessa utslussningsformer?

Denna studie är kvalitativ och syftar till upplevelser kring kriminalvårdens olika utslussningsformer. Utslussning innebär en förenkling av övergångar mellan fängelse och frigivning och ges ibland en bred definition där alla åtgärder som ska bidra till att den dömda ska kunna leva ett liv som är anpassat till samhället utan kriminalitet ingår. Utslussningsåtgärderna finns idag i fyra olika former, vilka är frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus samt utökad frigång. Dessa former syftar till att fungera som ett komplement till varandra så att de intagna kan få individuellt anpassade utslussningar.

I studien framgick vikten av relationer till familj och vänner som en viktig faktor till en lyckad utslussning och motivation och viljan till förändring var en annan faktor som framgick. Dessa två faktorer utesluter inte varandra, utan går hand i hand och goda relationer bidrar till att man blir motiverad till ett liv utan missbruk och kriminalitet. För denna motivation krävs även att de professionella utför ett bra motivationsarbete. I studien framgick även vikten av att ha bostad och sysselsättning som en faktor till en lyckad utslussning samt en lyckad återanpassning till samhället. Vi hade åtta informanter, sex klienter och två frivårdsinspektörer. Sex av informanterna upplevde utslussningsformerna som positiva, en var negativ och en var både positiv och negativ till den utslussningsform som han hade.

Tack!

Vi har under uppsatsens gång kommit i kontakt med många underbara människor som har varit till stor hjälp vid genomförandet av vårt arbete. Vi vill börja med att tacka de klienter som har tagit emot oss med öppna armar och har tagit sig tid att besvara våra frågor genom att dela med sig av sina livshistorier och upplevelser.

Vi vill dessutom tacka de frivårdsinspektörer som har gett oss den information som vi har behövt för att kunna ta oss vidare samt gett oss en större inblick i vårt problemområde.

En annan person som vi verkligen vill tacka, är vår fantastiska handledare för den vägledning som hon gett.

Vi vill även tacka personalen på de behandlingshem och halvvägshus som har hjälpt till att hitta klienter som har ställt upp på våra intervjuer.

Vi tackar också våra familjer och vänner för deras otroliga tålamod av våra upp och nedgångar och för att de har stått ut med att vi har varit frånvarande då de har behövt oss.

Sist men inte minst vill vi tacka varandra för ett bra samarbete även när våra åsikter många gånger har skiljts åt.

Ett stort tack till alla som har medverkat i vårt arbete på något sätt

Till er som vi möjligtvis har glömt att nämna, hoppas att ni har overseende då våra tankar har varit på många olika ställen samtidigt

Tack!!

Innehållsförteckning

1. Inledning	sid 5
1.1 Förförståelse	sid 5
1.2 Syfte och frågeställningar	sid 6
2. Bakgrund	sid 7
2.1 Utslussning	sid 7
2.1.1 Utslussningsformernas historik	sid 7
2.1.2 Kort om kriminalvården	sid 8
2.1.3 Frivårdens arbete.....	sid 9
2.2 De olika utslussningsformerna	sid 10
2.2.1 Frigång	sid 10
2.2.2 Vårdvistelse	sid 10
2.2.3 Halvvägshus	sid 11
2.2.4 Utökad frigång	sid 12
3. Tidigare forskning om utslussning	sid 13
4. Val av metod	sid 18
4.1. Urval.....	sid 19
4.2 Tillförlitlighet	sid 19
4.3 Tillvägagångssätt	sid 21
4.4 Intervjuer	sid 23
4.5 Analysmetod.....	sid 23
4.6 Avgränsning	sid 23
4.7 Etik	sid 24
5 Teoretiska perspektiv	sid 25
5.1 Motivation	sid 25

5.2 Socialisation	sid 27
5.3 Känsla av sammanhang (KASAM)	sid 27
6. Resultat och analys	sid 29
6.1 Informanterna	sid 30
6.1.1 Klienter	sid 30
6.1.2 Frivårdsinspektörer	sid 31
6.2 Socialisation	sid 31
6.3 Motivation	sid 36
6.4 Känsla av sammanhang (KASAM)	sid 39
7. Sammanfattning av analys	sid 41
8. Utfall av utslussning	sid 44
8.1 Klienter	sid 44
8.2 Frivårdsinspektörer	sid 45
9. Avslutande diskussioner	sid 44
10. Referenser	sid 48
11. Bilagor	sid 50
11.1 Intervjufrågor	sid 50
11.2 Informerat samtycke	sid 51
11.3 Kriminalvårdslagarna vid de olika utslussningsformerna	sid 53

1. Inledning

1.1 Förförståelse

Kriminalvårdens fängelser är till för att straffa de som begår ett allvarligt brott. Den som döms, berövas sin frihet och det är kriminalvårdens ansvar att tillsammans med den dömda underlätta hans eller hennes återanpassning till samhället samt att arbeta emot de skadliga effekter som ett fängelsestraff kan medföra.

I dagens Sverige, har man börjat prata allt mer om utslussning från fängelse och om vikten av den, dock innebär detta inte att alla intagna får tillgång till en smidig övergång från anstalt till livet i frihet.

Utslussning från fängelse behöver ordentliga förberedelser och många intagna står handfallna när de frisläpps och tar i stor sannolikhet återfall i missbruk och kriminalitet på grund av detta. Det är inte lätt att påbörja ett nytt liv utan boende och arbete och med en umgängeskrets som består av missbrukare och kriminella.

Om man tittar närmare på det uppmärksammade fallet med Annika Östberg som är den svenska som har suttit inspärrad flest år bakom fängelsemurarna, kan man fråga sig hur hennes liv hade sett ut idag om hon hade fått en tidsbestämd straff med utslussning som följd?

Visst ska den som begår brott, ta konsekvenserna, dock ska dessa konsekvenser inte bara bestå av fängelsestraff, utan straff ska kombineras med vård och utslussning. Detta sätt gynnar inte bara själva individen, utan hela samhället.

Vi har båda två under vår uppväxt kommit i kontakt med människor som av olika anledningar suttit inne eller varit i kontakt med kriminalvården på något sätt. Några av dem har tagit del av dessa olika utslussningsformer som vi tänker skriva om. Detta har väckt många frågor hos oss kring orsakerna till kriminalitet samt orsakerna till återfall i brott, då de människor som vi har träffat på oftast har begått nya brott även efter kriminalvårdens olika utslussningsåtgärder. Då vi genom vår utbildning har blivit mer insatta i olika samhällsproblem har vi fått ännu mer att tänka på och fundera över kring dagens kriminalitet och förebyggandet av detta. Vi är även båda två intresserade av att arbeta inom kriminalvården och vi vill därför fördjupa våra kunskaper inom ämnet men främst för att ta reda på hur dessa utslussningar fungerar samt hur man socialiserar in de intagna åter i samhället till ett liv utan brott. En annan orsak till intresset av detta ämne kom till när den ena av oss arbetade på ett behandlingshem där man arbetade med missbruksproblematik och hade som mål att förbereda klienterna inför ett

drogfritt liv. Vidare intressen väcktes då den andra av oss hamnade på Skyddsvärnet i Göteborg under sin praktik på femte terminen. På Skyddsvärnet arbetar man bland annat med klienter som har vårdvistelse eller befinner sig på halvvägshus och det var dessa klienters utvecklingsprocesser som bidrog till en större nyfikenhet på dessa olika formers funktioner och påverkan. Vi hoppas på att genom denna uppsats kunna lyfta fram olika perspektiv på hur dessa utslussningsformer upplevs och vi vill även kunna lyfta fram för och nackdelar med dessa utslussningar utifrån våra informanternas olika synsätt. Vi har sedan tidigare känt till de olika utslussningsformerna och vetat på ett ungefär vad de innebär. Vi har nog haft mest kännedom om hur den elektroniska fotbojan fungerar. Vi har däremot inte varit helt insatta kring de krav som ställs på de intagna för att någon av dessa former ska kunna beviljas. Vi har inte heller varit helt insatta i lagar och regler kring de olika formerna. Dock fick vi lite mer vetskap under praktik, arbete och även på juridikkursen under utbildningens gång.

1.2 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att undersöka och beskriva hur olika utslussningsformer upplevs av både frivårdsinspektörer och klienter samt att ta reda på om intentionerna bakom de olika utslussningsformerna uppfylls.

Hur upplevs dessa olika former av frivårdsinspektörer och klienter?

Bidrar de olika utslussningsformerna till återanpassning i samhället?

Vilka för- och nackdelar medför dessa utslussningsformer?

2. Bakgrund

2.1 Utslussning

Utslussning innebär en förenkling av övergångar mellan fängelse och frigivning (www.kriminalvarden.se) och ges ibland en bred definition där alla åtgärder som ska bidra till att den dömda ska kunna leva ett liv som är anpassat till samhället utan kriminalitet ingår. Enligt en SOU undersökning som gjordes år 2005 syftar kriminalvårdskommittén till att bryta isoleringen för de intagna på anstalt och ge dem en chans till att behålla eller knyta nya sociala kontakter. De syftar också till att utslussning ska ske och öka stegvis i takt med att den intagne under sin strafftid kan visa ansvar för den utvidgade friheten samt att han eller hon kan ta ansvar för egna handlingar (SOU, 2005:54). En vanlig förekommande utslussningsinsats är att övergå från anstalt till mindre säkerhetskontroller (www.kriminalvarden.se). Utslussningsåtgärderna finns idag i fyra olika former, vilka är frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus samt utökad frigång. Dessa former syftar till att fungera som ett komplement till varandra så att de intagna kan få individuellt anpassade utslussningar (BRÅ, 2008:19). Vilka av dessa former som de intagna ska beviljas, bestäms av en behovs- och riskbedömning från kriminalvården. Utslussningen ska ske successivt från att sitta i fängelse till att återgå till ett liv i frihet (www.kriminalvarden.se) och tanken är att reducera riskerna för återfall i brott (SOU, 2005:54). När det kommer till dessa åtgärder, gör kriminalvården en bedömning av klienternas förmåga att klara av att vistas utanför fängelserna. De intagna får sedan individuella handlingsplaner av frivården och dessa planer ska följa dem hela vägen från början till slutet. Det vill säga mellan häkte, fängelse och frivård. Dessa planeringar utförs av frivården eftersom de intagna redan från början av straffprocessen utses en frivårdshandläggare (www.kriminalvarden.se).

2.1.1 Utslussningsformernas historik

Det har sedan långt tillbaka i tiden funnits olika system med utslussning både i Sverige och i många andra länder och sådana system har även föreslagits av både FN och Europarådet. Under en lång tid har man ansett att för att kunna bedriva en framgångsrik kriminalvård ska man se till att de dömda inte känner sig avskärmade från samhället utanför anstalterna. Att frigivning från anstalt ska vara noga förberedd var hett omtalat under hela 1900- talet och av denna anledning blev en av grundtankarna i kriminalvårdsreformen år 1974 att man redan från

början på en anstaltsvistelse, skulle inrikta sig på förberedelseåtgärder inför frigivning och återanpassning till samhället (SOU, 2005:54). Man förde då in en bestämmelse med detta innehåll i § 4 i kriminalvårdslagen (KvaL). Även andra bestämmelser infördes under 1980- och 1990-talet kring samhällstjänst, kontraktsvård och elektronisk intensivövervakning (IÖV) då kriminalvården ville erbjuda fler intagna utökade möjligheter till förberedelseåtgärder inför frigivning. Man införde ännu en bestämmelse den första oktober 2001 i § 33 KvaL angående insatser som kunde bidra till en positiv och successiv förändring i samband med frigivningsförberedelser. Detta gjordes för att underlätta övergången till ett liv i frihet. För att denna övergång ytterligare skulle underlättas kom man efter 2001 med nya idéer om utslussningsformer. År 2005 kunde man finna bestämmelser om frigång, IÖV (intensiv övervakning) som även kallas för *frigivningsboja* och vistelse utanför anstalt enligt § 34 KvaL som numera kallas för *vårdvistelse*. De kriterier eller krav som ställs för att få beviljad frigång, IÖV-utsluss eller § 34-placering (vårdvistelse) måste särskilt utvärderas och beaktas utifrån kriminalvårdens sida innan någon av dessa utslussningsåtgärder kan medges. Den intagne måste få vara delaktig gällande samarbetet med berörda myndigheter, organisationer eller andra som kan förenkla återanpassningen i samhället (SOU, 2005:54).

2.1.2 Kort om kriminalvården

På kriminalvårdens hemsida på internet, kan man hitta en hel del om deras arbetssätt och deras arbetsuppgifter. Det är de som har ansvaret för häkte, fängelse och frivård. Kriminalvården är en statlig myndighet och deras främsta uppgift är att förebygga brottslighet samt att frambringa och expandera tryggheten hos människor (www.kriminalvarden.se). Vidare på hemsidan finner man skrifter som säger att kriminalvården grundar sig i en humanistisk människosyn och karakteriseras mot denna bakgrund av vördnad om individers rättssäkerhet (www.kriminalvarden.se). Kriminalvården ska arbeta med att förbättra planering, utredning och dokumentation av frigivningsförberedelser, De ska stötta och förenkla de intagnas kontakter med olika myndigheter så att de intagnas behov av boende, sysselsättning, behandling och socialt nätverk kan tillgodoses. Kriminalvården ska även se till att anstalt och frivård samarbetar samt sträva efter en successiv övergång från anstalt till frihet(SOU, 2003).

Kriminalvårdens viktigaste mål är att förhindra återfall i brott och detta försöker de att nå upp till genom påverkansarbete såsom olika behandlingsprogram, undervisning och sysselsättning inne på anstalterna. Detta görs för att de intagna ska kunna vara förberedda på att klara ett liv utan droger och brott utanför anstalterna. Kriminalvården sköts vid 31 häkten, 55 anstalter och 35 frivårdskontor och har cirka 9000 anställda idag (www.fangombudsmannen.se). Inför en frigivning är det dock inte kriminalvården, utan det är frivården och de intagna själva som bär på det yttersta ansvaret för livet efter anstaltsvistelsen.

2.1.3 Frivårdens arbete

Frivård syftar till att kontrollera och stödja klienter, det vill säga att frivården bevakar de som har blivit dömda till annat än fängelsestraff såsom bland annat kontraktsvård eller elektronisk fotboja (www.kriminalvarden.se). Det är inte en självklarhet att frivården kan hjälpa till att hitta boende för de dömda när de frigges från anstalt. De kan inte heller alla gånger hjälpa till att hitta arbete eller behandling i form av vård för missbruk eller beteendestörningar. Därför är det upp till varje intern att erbjuda sociala kontakter utanför anstalten för att på så sätt kunna ordna de saker som saknas. Normaliseringsprincipen som råder i Sverige innebär att alla människor ska ha lika rätt till de olika tjänster som samhället har att erbjuda (Bishop, 1991). En vidareutveckling av denna princip blir då att även kriminalvårdsklienterna har samma rättigheter som Sveriges övriga medborgare till draghjälp såsom yrkesvägledning, sjukvård, ekonomisk bistånd eller hjälpmedel vid handikapp som finns till vårt förfogande (Bishop 1991). Enligt Norman Bishop (1991) som har skrivit om frivården ur ett nationellt perspektiv, har frivården runtom i världen genom tiderna bidragit till att upplysa och stödja de dömdas behov. Att ha en frivård möjliggör för de dömda att hålla sig borta från anstalter och istället leva ett samhällsanpassat liv om detta är något som de är tillräckligt mogna för och önskar. Innan år 1965 ansågs frivården fungera mer som en välgörenhetstjänst. Dock ändrades detta i takt med att skyddstillsynen kom att bli en oberoende påföljd. Numera framstår frivården som likvärdig med rättsväsendets andra organ med klara verkställighetsuppgifter (Bishop, 1991). Enligt Bishop är det viktigt att de som arbetar inom frivården använder sig av de kunskaper och erfarenheter som har med mänskligt beteende att göra i mötet med sina klienter. Den kriminalpolitiska utvecklingen har kommit att påverkas av två faktorer sedan andra världskriget. Dessa faktorer består dels av den internationellt ökade kriminaliteten och

dels av överbelastning på fängelserna. De pengar som användes till att bygga och bedriva fängelser kunde istället användas för välfärd och regeringar runtom ville avskaffa de höga fängelsekostnaderna. Dessutom fann man forskning som uppvisade på att fängelsevistelser medförde skadliga effekter för de intagna. Dessa faktorer gav upphov till införskaffandet av metoder som alternativ för fängelse (Bishop 1991).

2.2 De olika utslussningsformerna

2.2.1 Frigång

Med frigång syftar man till att skaffa tillträde i arbetsliv eller annan verksamhet som kan bidra till ett stadigvarande liv hos de intagna efter den villkorliga frigivningen. Detta innebär att dem intagna får en chans att utföra någon form av arbete, delta i olika utbildningar eller behandlingar beroende på dem intagnas behov (SOU, 2005:54). Frigång kan endast beviljas på prov och måste utvärderas kontinuerligt. Om den intagne sköter sig och följer de regler som gäller denna utslussningsform, kan frigången successivt övergå till villkorlig frigivning. I annat fall ska den intagne föras tillbaka till anstalt. Utsträckningen för frigång ska vara individuellt konstruerad och den ska ställas i relation till den intagnes behov samt längden på det straff som man har fått. Innan beviljad frigång ska en grundlig riskbedömning av den intagne göras och den intagne ska även ha visat att han eller hon kan klara av ett liv utan kriminalitet. Om man finner risk för kriminalitet eller misskötsamhet på något sätt, bör frigång ej medges (SOU, 2005:54) För att se till att de intagna befinner sig på diverse frigångsplatser, kontrolleras dessa platser av kriminalvården. För att kunna få beviljad frigång ska man vara placerad på öppen anstalt men man behöver inte ha genomfört en viss del av fängelsestraffet, dock ska man ha klarat av en anmärkningsfri permission på egen hand (www.kriminalvarden.se). Genom beviljad frigång, kan den intagne gå ifrån anstalten på morgonen för att sedan återvända på kvällen. Frigång är alltså aktuell för den som har ordnad sysselsättning under dagtid (SOU, 2005:54).

2.2.2 Vårdvistelse

Vårdvistelse kallades tidigare för § 34 – placering men i och med kriminalvårdens lagändringar den första januari 2007 ändrades termen till vårdvistelse istället. På en anstalt

kan man stöta på intagna med olika problematik såsom beteende- eller missbruksproblem. Dessa intagna behöver vårdbehandlig under anstaltsvistelserna, dock är behoven av vård större än vad som erbjuds där. Bristen på vård kan påverka de intagnas övergång till frihet och av denna anledning finns det idag möjligheter till att bo på familje- och behandlingshem. På de hem som klienter med vårdvistelse befinner sig i måste nattpersonal finnas (SOU, 2005:54). Vårdplaneringen ska ske individuellt och därför ska lämpligheten för vård bedömas enskilt för varje fall. När det gäller placeringarnas längd, är det alltså de intagnas behandlingsbehov som är avgörande (www.kriminalvarden.se) och enligt kriminalvårdskommittén är det mycket viktigt att de intagna fullbordar den vård som de får tillgång till. Av denna anledning bör de intagna föreskrivas en skyldighet till att slutföra vårdvistelsen (SOU, 2005:54). Vid beviljad vårdvistelse, ska frivården se till och bedöma hur påverkbar och ingripande vårdvistelsen kommer att vara för den intagne. Det är viktigt att de som har beviljats vårdvistelse känner av den och detta kan göras genom att de lämnar kontinuerliga utandnings- och drogkontroller till frivården eller till det hem som de har placerats i. Det är också viktigt att de tillbringar stora delar av sin tid på hemmet och tar del av någon sorts programverksamhet i form av till exempel vårdbehandling eller sysselsättning såsom arbete eller praktik. Innan de intagna beviljas vårdvistelse av frivården, bör de ha deltagit i verksamheter som är förknippade till deras problematik (SOU, 2005:54). De intagna ska ha kontaktpersoner både på anstalt och i hemmen och kontaktpersonerna ska lämna rapporter till kontaktpersonerna på anstalterna om hur vården utspelar sig samt meddela kriminalvården direkt vid misskötsamhet (SOU, 2005:54). Här behöver man inte heller ha genomfört en viss del av sitt straff för att kunna bli beviljad vårdvistelse. Dock ska man vara motiverad till att få behandling och denna motivation kan ses genom att man till exempel har befunnit sig på fängelsernas olika behandlingsavdelningar eller att de intagna har på olika sätt medverkat i de behandlingsprogram som har erbjudits. År 2008 beviljades 632 vårdvistelse (www.kriminalvarden.se).

2.2.3 Halvvägshus

Att befinna sig på ett halvvägshus betyder att de intagna befinner sig i en friare miljö än den miljö som de har tillgång till då de vistas på anstalt. Däremot har de fortfarande möjligheter till att ta nytta av kriminalvårdens men också andra myndigheters hjälp och stöd. De intagna

som bor på ett halvvägshus, gör det under eget ansvar. Halvvägshus riktar sig till de intagna som innan frigivning anses vara i behov av speciellt stöd eller kontroll och detta kan till exempel handla om de som är bostadslösa eller har svårigheter med att vara i sin bostad utan stöd under en längre tid. Vid vistelse på halvvägshus ska de intagna ej vara i behov av påtagbar vård eller behandling (www.kriminalvarden.se). Halvvägshus infördes för de intagna som inte uppfyller de kriterier som är av betydelse för andra utslussningsåtgärder (BRÅ, 2008:19). Många intagna frigges direkt från anstalt utan någon utslussning. En del av de som frisläpps direkt saknar förmågan att klara av det vardagliga livet och de saknar även förmågan till att ta ansvar för vistelse i den egna bostaden. Många ur denna grupp kan inte beviljas utökad frigång då de har svårigheter med att klara av dessa förutsättningar och de kan inte heller beviljas vårdvistelse eftersom de ej har något vårdbehov. Personalen på ett halvvägshus finns för att se till att de lagar och regler som vistelsen medför följs samt som ett stöd i vardagen. De intagna har bestämda tider för sysselsättning, aktiviteter, inköp och fri tid. Utöver detta, har de utgångsförbud och måste därför befinna sig på halvvägshuset under vissa tider. De intagna ska ha någon form av sysselsättning såsom arbete, medverkan i anordnad verksamhet eller undervisning. Vistandet kan göras tillsammans med betydande kontroll av till exempel elektronisk fotboja och med periodisk närvarande personal. En beviljad vistelse på halvvägshus kan man få efter att man har suttit av halva strafftiden men man måste ha minst fullgjort tre månader av sin strafftid. Innan de intagna påbörjar sin tid på halvvägshus, ska de vara placerade på öppen anstalt och de ska även ha klarat av en anmärkningsfri permission med övernattnings. År 2008 beviljades 64 platser på halvvägshus (www.kriminalvarden.se).

2.2.4 Utökad frigång

Enligt den utredning som gjordes år 2005 kom Kriminalvårdskommittén med förslag om att den intagne under frigången ska kunna spendera nätter i sin bostad vilket då blir utökad frigång (SOU, 2005:54). Under den utökade frigången ska hårda krav på skötsamhet ställas och en djupgående kontroll ska bedrivas av kriminalvården. Det ska finnas möjlighet till att sammanföra utökad frigång med att den intagne ska befinna sig i sin bostad under bestämda tider (SOU, 2005:54). IÖV- utsluss (intensiv övervakning) upphörde år 2007 och istället trädde utökad frigång i kraft (BRÅ, 2008:19). Denna åtgärd har många likheter med IÖV,

dock är den mer rörlig. Med utökad frigång menar man att de intagna sitter av sina fängelsestraffar i den egna bostaden under kriminalvårdens kontinuerliga kontroller (www.kriminalvarden.se). De intagna som har beviljats utökad frigång kontrolleras via elektroniska instrument och dessa instrument kallas även för fotboja (www.kriminalvarden.se). För att få avtjäna fängelsestraff i den egna bostaden krävs det av de intagna att ha någon form av sysselsättning liksom det som redan har nämnts under de andra utslussningsformerna. Precis som de intagna som befinner sig på halvvägshus får även dessa endast lämna bostaden på avsatta tider för fri tid och aktivitet annars är det som sagt utgångsförbud som råder (www.kriminalvarden.se) Fördelarna med utökad frigång, är att de intagna kan på så sätt hålla kontakten med sina barn och familjer eller andra sociala kontakter och de kan även sköta bland annat arbete eller utbildning. Genom utökad frigång med IÖV kan man få en smidigare övergång till ett mer samhällsanpassat liv i frihet än att direkt komma ut från anstalt (SOU, 2005:54). Den utökade frigången kan utvidgas successivt och stegvis kan den elektroniska kontrollen avslutas och kontrollen kan då fortsätta på annat vis dock måste man i sådana fall ha visat på stor skötsamhet utanför anstaltsvistelsen. För att kunna få beviljas denna utslussningsform är det samma regler som gäller som vid halvvägshus. År 2008 beviljades 708 utökad frigång (www.kriminalvarden.se).

3. Tidigare forskning om utslussning

En ordnad social situation efter frigivning i form av bostad, sysselsättning och ekonomi kan många gånger förebygga återfall i kriminalitet. Mot denna bakgrund är behovet av frigivningsförebereelser stort i samhället. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) fick år 1999 på uppdrag av regeringen att uppmärksamma arbetet med intagna inför frigivning från kriminalvårdens sida (BRÅ, 2000:20) BRÅ gjorde generella beskrivningar inom vissa områden såsom behandlingsplanering, dokumentation och programverksamhet, vilket ansågs vara av betydelse för kriminalvården att utveckla samt att fortsätta arbeta med. Rapporten från BRÅ syftade till att ta reda på kriminalvårdens arbetsätt med förberedande åtgärder inför villkorlig frigivning. Genom rapporten ville man alltså ta reda på hur kriminalvården arbetade med frigivningsförebereelser för de intagna som var på väg att frisläppas eller befann sig i slutskedet på strafftiden. Man studerade hur anstalterna arbetade med de intagna och i vilken mån som anstalterna hade bidragit med hjälp och stöd (BRÅ, 2000:20). Undersökningens

beskrivningar, som kom mestadels utifrån de intagnas synsätt och åsikterna om stöd och hjälp, skiljde sig åt mellan personal och intagna. Även om personalen ansåg sig ha hjälpt den intagne med olika insatser, kunde den intagne i mötet med en ny livssituation i frihet ändå tycka att de problem som fanns innan fortfarande kvarstod. Denna undersökning är inte representativ för alla intagna, utan begränsad till en grupp med minst sex månaders strafftid (BRÅ, 2000:20) Resultaten av rapporten från BRÅ visade på att de intagna frisläpptes till ett kaotiskt socialt liv utanför anstalten. Många hade ingenstans att bo och en tredjedel sakande sysselsättning eller saknade vetskap om vad de skulle göra efter frigivningen. De hade inte en stabil ekonomi och erhöll oftast ekonomiskt stöd i form av socialbidrag. Även psykisk ohälsa och missbruksproblem var förekommande bland de intagna och delvis bestod deras nätverk av andra kriminella. Flertalet av de intagna tyckte sig ha en god relation till sina kontaktmän, dock hade kontaktmännen bristande kunskap om de intagna i vissa fall enligt BRÅ rapportens resultat (BRÅ, 2000:20). En annan sak som framgick i rapporten var att systematiken brast i anstalterna gällande dokumentation och planering. Det varierade mellan anstalterna och för ungefär hälften av de intagna kunde man inte finna en behandlingsplan som uppfyllde kraven. För att motivation och påverkansarbete ska kunna uppnås på ett framgångsrikt sätt, är det viktigt att de intagna får ta del av planeringen. Dock skedde detta endast till viss utsträckning. De intagna hade fått permissioner beviljade för att kunna besöka de berörda myndigheterna vid frigivning och enligt de intagnas utsagor hade de fått mest hjälp med sysselsättning och hälsa. De som ansåg sig ha fått den hjälp som behövdes, var mestadels tillfredsställda (BRÅ, 2000:20). Enligt BRÅ:s bedömning ska anstalterna på ett likformigt sätt utveckla arbetet med behandlingsplanering i samband med till exempel systematisering och dokumentation av utförda och planerade åtgärder. Kriminalvården ska även kunna ge möjlighet till de intagna som har behov av brotts- och missbrukprogram att delta i dessa program. De ska också rikta sina insatser mot den grupp som anses behöva mest hjälp. BRÅ bedömer dessutom att det är av betydelse att finna olika sätt så att de intagna får träning inför ett liv i frihet.

72 % av de intagna som intervjuades kände inte att utslussning till samhället skedde på ett successivt sätt. Regeringen kom med förslag år 2001 om att vissa utslussningsenheter skulle införas så att långtidsdömda skulle få möjlighet till bredare ansvar för sitt tillstånd (Brå, 2004:1). Dessutom blev intensivövervakning med elektronisk kontroll ett förslag som utslussningsåtgärd till långtidsdömda (BRÅ, 2000:20)

När det beslutas av frivården att en klient ska stå under övervakning, ska frigivningen förberedas av frivård och anstalt tillsammans. Om möjligheten finns, ska frivårdshandläggaren besöka klienten på anstalten (BRÅ, 2001:2). I BRÅ rapportens andra delundersökning fann man att handläggarna i många fall hade tagit kontakt med sina klienter. Dock hade en femtedel av de intagna inte haft någon kontakt med handläggaren. Detta berodde många gånger på att handläggarna inte hade fått in ärendet i tid på grund av till exempel hanläggbyten eller på grund av att framställan om övervakning hade kommit in för sent. Detta kan leda till att planeringen för övervakningen försenas eller att frivården inte kan vara delaktig i förberedelserna inför frigivningen. De intagna som kommer att bli aktuella för övervakning ska enligt BRÅ ha en behandlingsplanering som sker i samarbete med övervakaren och frivården. Gällande behandlingsplanering har man i undersökningen kommit fram till att samarbetet mellan anstalt och frivård, kring dessa planeringar har endast skett i en begränsad utsträckning. Förklaringar till detta kan vara att behandlingsplaner på anstalten saknades i vissa fall. För det mesta upprättades dessa planer efter frigivningen, vilket kunde bero på att handläggaren inte hunnit träffa klienten eller att klienten hade låtit bli att dyka upp på ett planerat möte. Ett dilemma som kan uppstå i frivårdens behandlingsplanering verkar vara att klienterna drar sig undan eller inte vill ha kontakt med frivården (BRÅ, 2001:2).

Inför frigivningen från anstalt såg bostadssituationen för de intagna inte särskilt ljus ut (BRÅ, 2001:2) Knappt en femtedel av dessa personer hade ett eget boende och för en tredjedel såg boendesituationen oklar ut. Dessa intagna hade ingen aning om hur deras boende skulle komma att se ut efter frigivningen. 6 månader senare såg man en förbättring av deras boendesituation och enligt frivårdshandläggarna hade cirka 40 % ordnat en egen bostad. 7 % av gruppen var bostadslösa och en del bodde på ett så kallat försöksboende. Missnöjet med sysselsättning var stor bland klienterna i undersökningsgruppen och man såg heller ingen förbättring under uppföljningsperioden (BRÅ, 2001:2) Ett halvår efter frigivningen hade en femtedel av klienterna fast eller tillfälligt arbete och 29 % saknade arbete. Efter att ha varit frigivna i sex månader var det fortfarande många som erhöll socialbidrag och i vissa fall kompletterades detta socialbidrag med arbete, svartarbete, kriminalitet eller stöd av anhörig. Efter uppföljningstiden visade det sig att det var få som behövde hjälp med sin fysiska hälsa, dock behövde många hjälp med den psykiska hälsan istället och många av klienterna hade problem med missbruk (BRÅ, 2001:2). De intagna hade innan frigivningen ett bredare kriminellt socialt nätverk, vilket enligt BRÅ skulle förändras efter frigivningen. Men många

av dessa klienter återgick till gamla mönster bestående av det kriminella umgänget. I många fall ville inte frivården erbjuda vissa klienter hjälp då de ansågs vara omotiverade till förändring. Frivården ansåg sig inte heller kunna hjälpa klienterna tillräckligt mycket på grund av tidsbrist. Riksdagen beslutade om att ge kriminalvården en treårig försöksperiod till att förstärka arbetet med frigivningsåtgärder och förberedelser inför frigivning. Den första oktober 2001 påbörjades försöksperioden och återigen fick brottsförebygganderådet på regeringens uppdrag att utvärdera försöket (BRÅ, 2003). Utvärderingen kretsade runt 400 intagna och dessa intagna skulle efter minst sex månaders strafftid lämna sina anstalter. Utvärderingen påvisade att 32 % av de intagna som deltog i studien har slutfört ett missbruksrelaterat program under anstaltsvistelserna. Avhopp från dessa program har varit få och 17 % av deltagarna har haft en kontinuerlig kontakt med antingen psykiatriker, psykolog, präst eller terapeut under den tiden som de befann sig på anstalt. 25 % har endast haft ett fåtal samtal med de ovannämnda professionerna (BRÅ, 2003). Cirka 70 % av deltagarna i studien var missbrukare. Ungefär 70 % ansågs vara i behov av kontakt med socialtjänsten innan frigivningen. De flesta av dessa hade redan kommit i kontakt med socialtjänsten för frigivningsförberedelserna genom att själva ta den första kontakten (BRÅ, 2003). Även om man hade som avsikt att slussa ut klienterna successivt hade mer än hälften av deltagarna slutfört sin strafftid på en sluten anstalt. Det var en liten grupp som fick ta del av utslussningsalternativen som då bestod av § 34 placering, frigång eller IÖV- utsluss. Den vanligaste utslussningsformen var just § 34 placering i kriminalvårdslagen. Det var endast få intagna som hade beviljats frigång och IÖV- utsluss. Vidare i utvärderingen framkom att ungefär en tredjedel av studiegruppen deltog i olika programverksamhet. Många hade tillgång till bostad men däremot saknade många av de någon form av sysselsättning. Det var bara en fjärdedel av deltagarna i studien som ansåg sig ha blivit utslussade successivt (BRÅ, 2003).

BRÅ gjorde en uppföljning av 33 stycken § 34 placeringar och denna uppföljning visade att de intagna oftast avbryter vården som de får på behandlingshem eller familjehem efter den villkorliga frigivningen. Detta kan bero på att motivation till förändring saknas bland de intagna (SOU, 2004:2). Däremot har IÖV – utsluss påvisat på mer positiva resultat. Av de klienter som beviljades denna utslussningsform, hade ungefär hälften en egen bostad och resterande bodde antingen hemma hos sina föräldrar eller hos sin partner. Ett halvår in på frigivningen hade cirka tre fjärdedelar fått en egen bostad. En förbättring skedde även på arbetssituationen. Dock hade kontakten mellan frivårdare och klienter varit ostabil och detta

berodde på att ingen av parterna hade tagit första steget till kontakt. Överlag var alla inblandade parter i denna utslussningsform rätt positiva (SOU-2004:2). En annan studie som har gjorts av BRÅ har visat på att återfall i brott bland dem som har haft IÖV- utsluss har varit låg jämfört med dem som direkt har övergått från anstalt till frihet(SOU, 2005).

Anledningen till att man inte har sett många positiva förändringar kan enligt BRÅ bero på den korta uppföljningstiden som har varit på ett år (SOU, 2004:2). Möjligheterna till IÖV – utsluss utvidgades den första april 2005. Genom denna utvidgning, kunde man verkställa kortare fängelsestraff i hemmet genom elektronisk fotboja och man kunde även fortsätta med att avtjäna den sista delen av sitt fängelsestraff i hemmet. Även i den här rapporten kunde man se positiva resultat. Man såg en förbättring av den sociala situationen och återfall i kriminalitet visade sig återigen vara låg (SOU, 2007:19). Under 2007 beviljades fler personer utökad frigång jämfört med år 2006. Men om man utgår ifrån att målgruppen för denna utsluss har vuxit och tittar sedan på andelen som får utökad frigång kan man istället se att det är färre än tidigare. Trots intentionerna med att utökad frigång skulle vara längre finner man inte att utslussningstiderna har ökat. År 2007 var dessutom andelen avslag aningens högre än år 2005/2006.

Halvvägshusen fick sig en trög start, vilket kan ha berott på begränsad och otydlig målgrupp och svårigheter i att nå ut med information om halvvägshusens funktioner. (SOU, 2008:19). Jämfört med år 2006 har antalet personer som har beviljats vårdvistelse minskat och detta kan bero på en strängare praxis bedömning mellan behovet av vård och risk för misskötsamhet från kriminalvårdens regionkontor. Dock visade år 2007 på positivt resultat gällande vårdvistelsens behandlingstid då den totala vårdtiden hade blivit längre jämfört med år 2006 (SOU, 2008:19). Trots att misskötsamhet i samband med utslussning har visat sig vara låg genom andra utvärderingar har den blivit ännu lägre. Däremot finner man fortfarande att en majoritet av de intagna inte får någon utslussning alls även om detta låg till grund för lagändringarna (SOU, 2008:19). Utslussning för antalet intagna var högre år 2008 jämfört med år 2007. Den största ökningen var bland utökad frigång och halvväghus. Däremot minskade beviljad vårdvistelse och frigång. Detta kan vara ett resultat av att många intagna med missbruksproblem ansöker istället om utökad frigång eller att många intagna måste genomgå någon sorts behandling innan de kan beviljas vårdvistelse. Även vistelse i halvvägshus ökade år 2008 jämfört med den tröga starten (SOU 2009:18). Många intagna

anser att de faktorer som kan bidra till återfall i kriminalitet är avsaknad bostad, arbetslöshet, ostadig ekonomi och brist på socialt nätverk som leder till liv i ensamhet. (Rydén-Lodi, 2005).

4. Val av metod

Samhällsvetenskaperna intresserar sig för människor i samhället och målet för många samhällsvetenskapliga verksamheter är att förstå och identifiera orsaker samt att hitta sammanhang till dessa orsaker (Watt Boolsen, 2007).

Betydelsen av metod syftar till vägen till målet, alltså hur man ska gå till väga för att uppnå det mål man har (Kvale, 1997). För att kunna nå vårt mål har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod, vilket innebär forskningsstrategier som erbjuder kvalitativa data om våra informanternas utsagor. Den kvalitativa metoden består av tre huvudtyper datainsamling, vilka är öppna intervjuer, direkta observationer, dokumentanalys och vi har valt att använda oss av öppna intervjuer (Larsson, 2005). Enligt Larsson (2005) kan man med hjälp av den kvalitativa metoden, analysera och ge beskrivningar av vetenskapliga, skönlitterära texter, forskningsintervjuer eller observerbara handlingar i detalj. Genom att ha använt den kvalitativa metoden, har vi försökt att förstå informanternas subjektiva upplevelser utifrån deras egna ord samt försökt att förstå deras inre livsvärld utifrån vårt perspektiv. Vi har alltså med andra ord försökt att förstå vad de upplever och försökt att se världen genom deras ögon för att på bästa möjliga sätt kunna använda oss av det som de har haft att säga i vår analys och resultat utifrån våra teoretiska perspektiv (Larsson 2005). Dessutom har den kvalitativa metoden underlättat mätningen av våra teoretiska begrepp till skillnad från en kvantitativ metod då dessa begrepp är svåra att mäta genom enkätundersökningar. Enkätundersökningar hade inte heller kunnat ge oss tillräckligt med utrymme för informanternas utsagor och vi hade inte kunnat få en chans till att fördjupa oss i deras upplevelser lika mycket. Vidare hade risken för bortfall av informanter varit mycket stort vid en kvantitativ undersökning. Man kan få ut mycket av en konkret, kvalitativ analys. De mest omfattande tankarna bakom kvalitativa studier är att exemplifiera för att sedan genom dessa exempel, kunna dra slutsatser i analys och resultat. Eftersom kvalitativa undersökningar är tids och resurskrävande, är det vanligt att man endast väljer ut några personer att intervjua och analysera. Av denna anledning väljer

man oftast att exemplifiera och inte generalisera undersökningen (Svenning 2003). Ännu en anledning till att vi valde bort den kvantitativa metoden var på grund av att vi inte hade för avsikt att göra några generaliseringar av våra informanternas utsagor, vi ville istället exemplifiera dessa utsagor.

4.1 Urval

Det är inte bara de intagna från anstalter som är inblandade i utslussningsprocessen, utan det är även andra som ingår såsom bland annat frivårdsinspektörer. Samtidigt som vi tyckte att det var viktigare att lyfta fram klienternas perspektiv och upplevelser på utslussningsformerna ansåg vi även att det var av betydelse att ta del av frivårdsinspektörernas uppfattningar gällande de olika formernas funktioner. Vi tyckte att genom att försöka lyfta fram de olika parternas upplevelser, skulle vi kunna nå större förståelse, kunskap och inblick i ämnet. Därför valde vi att intervjua åtta personer varav två frivårdsinspektörer och sex klienter med olika utslussningsformer. För att få fram olika perspektiv på de olika formerna, ansåg vi att två intervjupersoner per utslussningsform skulle vara tillräckligt för studiens syfte. I och med att klienterna och frivårdsinspektörerna står på olika sidor av lagen, tyckte vi att det skulle vara bra att även få insyn på andra sidan av arbetet. Det vill säga, frivårdsinspektörernas utsagor om utslussningsformerna. När vi valde våra informanter, gjorde vi detta genom att använda oss av snöbollsurval vilket innebär att informanterna hittades genom en person som känner en annan och så vidare (Larsson, 2005). Vi kontaktade Skyddsvärnet i Göteborg eftersom de både har halvvägshus och vårdvinstelse i sin organisation och på så sätt fick vi med hjälp av personalen hitta ett par klienter från respektive avdelningar och vidare fick vi tag på klienter genom en del av intervjupersonerna. Vi fick även hjälp med att hitta frivårdsinspektörer då Skyddsvärnet har kontinuerlig kontakt med frivården. En annan anledning till att vi valde just åtta personer berodde på att vår metod bestod av kvalitativa strategier som alltså är mer tidskrävande än kvantitativa strategier. På grund av tidsbrist kunde vi inte ha fler informanter, dock tyckte vi att det skulle räcka med åtta intervjuer för att få fram information som motsvarade vårt syfte.

4.2 Tillförlitlighet

Validitet kan ges en bred definition och man kan finna många förklaringar till vad begreppet egentligen innebär. Enligt Svenning (2003) kan en undersökning ha både en inre och yttre

validitet och dessa begrepp kan användas synonymt. Den inre validiteten kan även kallas för logisk validitet och den yttre kallas för construct validity. Construct validity handlar om undersökningens teoretiska grund medan inre validitet handlar om själva undersökningen och sambandet mellan teori och empiri. Undersökningens validitet innebär dess förmåga att mäta det som avses mätas (Svenning, 2003). Validiteten i en undersökning hänger oftast på själva forskarens hantverksskicklighet vilket innebär att validiteten blir beroende av vårt kunnande som forskare att ifrågasätta, kontrollera och tolka våra upptäckter genom teorier (Kvale, 1997). Under hela studiens gång har vi haft med oss att det är informanternas upplevelser som vi vill mäta, att få fram deras upplevelser har ständigt varit i fokus under våra intervjuer vilket har enligt oss bidragit till en högre validitet. Vi har dessutom varit kritiska till den information som har hittas genom internet och litteratur då vi inte ville påverkas eller bilda några uppfattningar i förväg som kunde låsa fast oss vid ett visst tankesätt. Enligt Svenning (2003) kan man genom en undersökning mer eller mindre fånga upp verkligheten. När man försöker fånga upp denna verklighet ska många faktorer falla samman. Dessa faktorer kan bestå av frågekonstruktioner, intervjuer, observationer samt informanternas öppenhet av sina upplevelser, tankar och känslor. Oberoende på vilken metod vi använder ska dessa metoder skapa en konsistent helhet (Svenning, 2003). I samband med våra intervjuer, upprepade vi frågorna ett antal gånger för att vara säkra på att frågorna hade uppfattats korrekta och vi hade även följdfrågor för att både fördjupa oss i deras upplevelser samt säkerställa svaren ännu mer. Vi fick verkligen anstränga oss att inte lägga ord i mun på våra informanter när vissa frågor inte uppfattades rätt eller när vissa informanter var fåordiga. Vidare fick vi anstränga oss för att inte ställa ledande frågor. Det gäller för oss som forskare att vara noga med frågemetoder då detta område kan vara speciellt känslig, eftersom frågorna ibland eller av olika personer kan uppfattas som oklara och svårförståeliga. Det kan även hända att forskaren påverkar informanterna med egna värderingar eller att informanterna inte alla gånger är villiga att avslöja mer ingående beskrivning av sina liv (Svenning, 2003). Objektivitetskrav innebär enligt Thomassen (2007) att man ska i den mån det går, skilja på fakta och värderingar. Detta var något som vi ständigt hade i tankarna då det gäller för oss som forskare att kunna vara opartiska till det ämne som vi studerar. Vi skulle alltså inte styras av våra egna intressen till ämnet och vi skulle inte heller komma med egna åsikter och värderingar. Det upplevde vi som något svårt men inte helt omöjligt. Dock ansåg vi att vara helt objektiv till ämnet var svåruppnåeligt då vi hade en avsikt till det valda ämnet. Denna avsikt består i detta fall av intresse för kriminalvårdens arbete. Vi har även varit kritiska till våra verbala och

kroppsliga språk under intervjuerna för komma fram till ett neutralt förhållningssätt till informanterna för att undvika att påverka dem på något sätt.

Reliabilitet syftar till att resultaten i en undersökning ska vara tillförlitliga. Detta innebär att om det inte har skett några förändringar i det område som har studerats ska man då kunna göra en likadan undersökning senare med samma syfte och metod och ändå få fram samma resultat (Svenning, 2003). När det gäller vår undersökning är reliabiliteten svår att mäta då vi använder oss av en kvalitativ metod dock kan man ändå säga att en viss reliabilitet kan man finna då en del av vår empiri överensstämmer med den tidigare forskningen som vi har. För att säkerställa reliabiliteten i vår undersökning ännu mer behövde vi ställa fler frågor med fokus på samma teman i vår intervjuguide för att på så sätt testa varaktigheten i informanternas svar på våra intervjufrågor och detta kan man säga att vi gjorde med hjälp av våra följdfrågor. (Larsson, 2005) Vi anser att reliabiliteten blir högre på grund av att vi är två som gör undersökningen och analysen och kan därmed granska varandras arbetssätt och uppfattningar samt se saker och ting ur varandras perspektiv.

För att få en hög tillförlitlighet i undersökningen hade vi tänkt oss att spela in våra intervjuer på band för att eventuellt inte missa något av det som framkom av informanterna, dock uppskattades detta inte av alla och av denna anledning fick vi endast anteckna vid en del av intervjuerna. Detta kan ha påverkat tillförlitligheten i vår studie men eftersom vi fick in många liknande svar på våra frågor så hoppas vi att denna påverkan inte har varit i allt för hög grad.

4.3 Tillvägagångssätt

Under praktikens gång som var terminen innan bestämde vi oss för att skriva c-uppsatsen ihop. I och med att vi gjorde vår praktik på olika håll, blev det många långa telefonsamtal kring uppsatsämnet. Till slut kom vi fram till att våra intressen lutade åt kriminalvårdens håll. Med hjälp av tidigare arbeten och praktik blev utslussningsformerna i slutändan ett självklart val av ämne. När c-uppsats skrivandet kom igång började vi med att tillsammans diskutera vad vi exakt ville ta reda på gällande de olika utslussningsformerna. Till vår materialinsamling, använde vi oss av universitetsbibliotekets olika söktjänster såsom GUNDA, LIBRIS, ILLUMINA och Google scholar. Vidare sökte vi efter rapporter och artiklar via sökmotorn Google som bland annat hänvisade till BRÅ:s och kriminalvårdens

hemsida där vi kunde söka mer ingående efter vårt ämne. De sökord som vi använde oss av var bland annat kriminalvård, forskning, utslussning, utslussningsformer, frigivning och frigivningsförberedelser. Via Google scholar hittade vi två uppsatser som hade anknytning till vår studie varav den ena handlade om myndigheters samarbete kring utslussning av intagna från anstalter och den andra om målutvärdering av frigivningsprogrammet. Dessa uppsatser var till stor hjälp vid uppsökning av litteratur och rapporter kring tidigare forskning om vårt ämne. Det blev många diskussioner kring syfte och frågeställningar, val av metod samt kring intervjupersoner. Utifrån det bestämda syftet utvecklade vi några frågeställningar tillsammans som sedan utvecklades ännu mer i samband med vår första handledningsträff. Valet av metod underlättades genom vårt syfte och våra frågeställningar. Eftersom vi valde kvalitativ metod, behövde vi inte många intervjupersoner. Vi tog sedan kontakt med skyddsvärnet i Göteborg då de har både halvvägshus och vårdvistelse och på så sätt fick vi med hjälp av personalen där, tag på en del av våra intervjupersoner. Genom personalen fick vi både tag på klienter och frivårdsinspektörer. Vi fick intervjupersonernas telefonnummer och kontaktade dessa sedan. När vi ringde upp dessa klienter bad vi de att själva bestämma tid och plats och vi meddelade de även om studiens syfte samt att intervjuerna skulle spelas in på band och vi förklarade också för de om att de helt och hållet skulle vara anonyma. Dock måste vi påpeka att det inte var lätt att få tag på vissa av intervjupersonerna. Vi fick ringa flera gånger och det tog flera dagar innan vi fick svar. Vissa har än idag inte svarat trots att det har gått flera veckor. En av intervjupersonerna som vi bestämde tid och plats med dök aldrig upp och dessutom kunde man inte nå personen per telefon. Vi ville gärna ha intervjupersoner med olika kön för att se om det fanns någon skillnad i deras utsagor, dock var det ena könet svårt att få tag på. När vi till slut fick tag på en, visade det sig att den personen var dubbelbokad och vi fick istället intervjua någon annan. Detta fann vi som en besvikelse men det fanns inte mycket att göra åt. Vi var medvetna om att sådana händelser kunde inträffa och var väl förberedda på det, men detta var ändå mycket frustrerande på grund av tidsbrist och stress. Detta försvårade även arbetet då vi i vissa fall fick börja om på nytt med att jaga intervjupersoner. Våra intervjuer inleddes med en presentation av oss själva samt en presentation av vårt syfte och vår undersökning. Sedan övergick vi till att presentera våra etiska överväganden, där vi meddelade ännu en gång om konfidentialiteten. För att säkerställa det informerades samtycket hade vi utformat ett informationsblad (bilaga 2) som de fick skriva under. De intervjufrågor som kanske var lite svårförståeliga justerades om efter första intervjun och vi la även till en del följdfrågor för att tydiggöra våra intervjufrågor samt för att få mer ingående svar.

4.4 Intervjuer

När vi gjorde våra intervjuer valde vi att endast använda oss av individuella intervjuer eftersom vi ansåg att det skulle passa bättre till våra frågor. Vi ville ta reda på informanternas individuella upplevelser och därför ville vi inte använda oss av gruppintervjuer då vi trodde att det möjligtvis skulle finnas en risk till att intervjupersonerna skulle kunna påverka varandra. En annan risk med gruppintervjuer skulle vara att inte alla vågar uttrycka det de känner eller skulle vilja dela med sig av sina upplevelser inför de andra informanterna. Vi har använt oss av en allmän intervjuguide (bilaga 1) med ett antal öppna och relevanta frågeområden som är kopplade till vårt syfte (Larsson, 2005). Detta gjorde vi för att inte begränsa våra informanternas utsagor men samtidigt tyckte vi att det var bra att ha ett antal frågor för att på så sätt ändå kunna ha en viss kontroll över intervjuerna samt att vi ville se på intervjuerna som narrativ vilket innebär att intervjupersonerna får en chans att beskriva sina upplevelser mer detaljerade och utförliga (Larsson, 2005). Alla våra intervjuer fick inte spelas in på band, vilket försvårade arbetet men eftersom vi båda alltid var närvarande vid intervjuerna kunde vi variera med att ställa frågor och anteckna. Dessutom var det enklare med två personer att fånga upp det som hade sagts vid intervjuerna. De intervjuer som spelades in överfördes ganska snabbt efter den genomförda intervjun från tal till skrift och de antecknade intervjuerna renskrevs ordentligt och fylldes på ur minnet. Intervjuerna tog längre tid än beräknat och de flesta ville ta del av del det färdiga arbetet.

4.5 Analysmetod

Eftersom vi valde att se på våra intervjuer som narrativa, valde vi även att till viss del använda oss av denna metod vid analys av studien också. En narrativ analys strävar efter att skapa en sammanhängande historia av de berättelser som framkommer under intervjuerna. Genom denna metod kan man även reducera intervjumaterialet, dock valde vi att reducera vårt intervjumaterial genom meningskoncentrering. Meningskoncentrering går ut på att informanternas berättelser formuleras mer precist och båda dessa analysmetoder rör sig inom vardagsspråkets ramar (Kvale, 1997).

4.6 Avgränsning

Som vi redan har nämnt, har vi skrivit om fyra olika utslussningsformer, vilka är frigång, vårdvistelse, utökad frigång och halvvägshus. Dock fann vi det svårt att hitta intervjupersoner med frigång och på grund av detta lät vi bli att göra några sådana intervjuer och därmed fick vi nöja oss med intervjuer från resterande utslussningsformer. I början hade vi också tänkt intervjua socialsekreterare i och med att de också i vissa fall är delaktiga i utslussningsprocessen. Efter informationsinsamling kring de olika vårdformerna, upptäckte vi att socialsekreterarna har för det mesta endast ansvar för den ekonomiska biten, det vill säga utbetalning av bland annat försörjningsstöd. Vi ansåg inte att de kunde tillföra något relevant om studiens syfte och av denna anledning bestämde vi oss för att inte ha med några socialsekreterare. Däremot måste vi påpeka att innan vi insåg att socialsekreterare inte skulle passa vår studie, tog vi kontakt med ett par olika socialkontor i Göteborg och det visade sig att socialsekreterarna var svårast att få tag på. Vi hade dessutom tänkt intervjua klienter som fortfarande befann sig på anstalt i väntan på utslussning men vi insåg att även detta inte skulle uppfylla vårt syfte då vi inte skulle få fram några ordentliga upplevelser av de olika formerna, utan vi skulle snarare få fram förväntade upplevelse och detta ingick inte i det som vi ville undersöka.

4.7 Etik

Många människor med sociala problem kan möjligtvis på olika sätt känna sig svikna av samhället och därför har vi ansett att det är ytterst viktigt för oss att informanterna skapar ett förtroende för oss och känner sig trygga med att öppna sig och dela med sig av sina tankar och känslor. Men vi ansåg också att det var av betydelse att även de andra berörda kunde skapa samma förtroende. Vi ville inte att vårt arbete på något sätt skulle ge upphov till någon form av skada hos våra informanter. Av dessa anledningar tog vi hänsyn till de etiska riktlinjer som finns vid kvalitativa intervjuer.

De etiska riktlinjer som vi använde oss av i våra intervjuer var, informerat samtycke, konfidentialitet och konsekvenser (Larsson, 2005).

Informerat samtycke

Detta innebär att informanterna har fått information om syftet med vårt arbete, dess upplägg samt vilka för- och nackdelar vårt arbete kan medföra. De har fått information om att deras deltagande är helt frivilligt och att de när som helst kan dra sig ur (Kvale, 1997).

Konfidentialitet

Här har informanterna meddelats att deras identitet inte kommer att på något sätt röjas i arbetet och om detta skulle ske på något sätt måste detta godkännas av dem först. För att kunna skydda deras privatliv har vi valt att ändra deras namn och igenkännliga drag (Kvale, 1997). Våra informanter är därmed alltså helt anonyma.

Konsekvenser

Nackdelarna med att intervjua människor kring vissa upplevelser kan leda till att undangömda tankar och känslor dyker upp som dessa människor kan ta skada av. Därför var huvudsaken här att informanterna skulle lida så lite men som möjligt av det som framkom under intervjuerna. Fördelarna med dessa intervjuer kan vara att intervjupersonerna får ny och viktig kunskap som kan jämna ut skaderisken (Kvale, 1997).

5. Teoretiska perspektiv

Teori är systematiskt framtagen kunskap som ger oss perspektiv på saker och ting. En teori är alltså en funktionell förenkling av verkligheten som hjälper oss att rensa bort irrelevanta antaganden för att istället lyfta fram händelser som är relevanta. Teorier finns för att hjälpa oss att se och förstå mening i något (Thomassen, 2007)

5.1 Motivation

I samband med vår datainsamling kom vi fram till att begreppet motivation har stor betydelse för att man ska kunna få en så bra utslussning som möjligt och av denna anledning, valde vi

att använda oss av detta begrepp. Detta begrepp påvisar i vår studie på att klienterna ska vara motiverade till förändring efter sina anstaltsvistelser. För att kunna komma igång med detta förändringsarbete gäller det för klienterna att ha en drivkraft som hjälper till att sätta igång detta handlande men det gäller även för dessa att ha ett mål som de strävar efter. Dessa mål kan i detta fall bestå av att bearbeta tidigare misslyckanden, etablera nya sociala kontakter och hitta arbete eller bostad. Även de professionella ska vara motiverade till att motivera sina klienter. Det vill säga att även de ska ha ett mål att sträva efter i sitt arbete och detta kan till exempel bestå av att hjälpa sina klienter till att återgå till ett ”normalt” liv.

Begreppet motivation har ej en entydig definition och det är många gånger svårt att få med alla perspektiv kring motivation i endast en teori. Av denna anledning kan man finna flera teorier som är samlade i en. Motivation är ett psykologiskt begrepp för de processer som påbörjas, pågår och bidrar till ett beteende hos människor (Jenner, 2004).

Det är svårt att få kännedom om varför människor gör som de gör, men för att komma ett steg närmare till en ökad förståelse för människors handlande bör man enligt Madsen, (1969) som är professor i psykologi ha en del kunskap om de drivkrafter som ligger till grund för vårt handlande.

Enligt Jenner (2004) ses inte motivation som en egenskap hos individen, den ses inte heller som en vilja som finns eller inte finns hos människor. Snarare ser han på begreppet motivation som ett resultat av erfarenheter som man har samlat på sig genom livet eller genom de bemötanden som man får. Det är av betydelse för dem som arbetar med motivation att ha kunskap om vad självkänsla och misslyckanden innebär. Att få känna sig delaktig är också en bidragande faktor till att bli motiverad inför något. Att få känna sig delaktig är något som sker i interaktion med andra individer och på grund av detta krävs ett gott bemötande som också anses vara utgångspunkten i motivationsarbetet. Utifrån motivationsperspektivet är det viktigt att framgångar och misslyckanden lyfts fram. En del människor klandrar sig själva när något negativt sker runtom kring de och känner sig därför misslyckade. De förlorar tilltron till sig själva och vågar inte längre hoppas på framgång i livet. Av dessa anledningar är det av vikt att olika aspekter och synpunkter utifrån olika individers ”klienters” utsagor lyfts fram så att dessa synpunkter och aspekter ska kunna bearbetas tillsammans med ansvariga professioner (Jenner2004). Det gäller för de professionella som arbetar med motivation att vara mottagliga för klienterna och de ska också vara lyhörda så att klienterna kan känna sig

sedda. Det är viktigt för de professionella att i arbetet med motivation, inte vara fördomsfulla och det är även viktigt för de professionella att kritiskt kunna reflektera över sitt arbete. De ska möta klienterna där klienterna befinner sig, det vill säga att kunna ta emot klienternas känslor(Jenner2004).

Enligt Jenner (2004) består motivation av tre faktorer och dessa faktorer fungerar i samspel med varandra. Drivkraften är den första faktorn och det är den som sätter igång handlandet. Motivation och drivkraft kan ses som en och samma sak anser Jenner (2004). Dock anser han att det är av betydelse att ställa drivkraften i förhållande till ett mål. Människor är sällan helt omotiverade till saker och ting, oftast är de motiverade till en sak men inte till en annan. Den andra faktorn för motivation är att sträva efter ett mål, oberoende på vilket mål det nu än är. Sist men inte minst består den tredje faktorn av förhållandet mellan drivkraft och mål (Jenner2004).

5.2 Socialisation

Eftersom utslussning innebär att återanpassas till samhället måste klienterna på nytt lära sig samhällets olika normer och attityder. I och med att många av klienterna har sedan långt tillbaka vistats bakom lykta dörrar, har många av dem kommit ifrån samhällets sociala koder och behöver av denna anledning omskolas på nytt. Denna omskolning ska ske i samband med den utslussningsform som de beviljas. Socialisation är alltså en stor del av utslussningsprocessen och utgör därmed en viktig del av val av våra teorier som kommer att hjälpa oss vid analys av vårt material.

För att kunna socialiseras och känna sig som en medlem i samhället tar människor till sig de kunskaper, uppfattningar, regler och attityder som gäller under denna socialisationsprocess (Helkama 2000). Människor ingår i sociala system och i dessa system ingår en rad olika roller. För att man som individ ska kunna ha en normal funktion i dessa system måste man ha kännedom om hur rollerna ska utspelas (Flaa m.fl.2007). Man kan alltså säga att socialisationen blir någon sorts uppfostringsprocess där man lär sig de normer och värderingar som utgör det sociala systemets olika roller. Socialisation kan ske på många olika nivåer och platser. Man kan socialiseras in i ett samhälle, till en umgängeskrets, en organisation eller så kan man socialiseras in i en roll som till exempel socialarbetare eller lärare. Socialisationsprocessen till samhället startar inom familjen för att sedan övergå i bostadsområdet och i de obligatoriska skolorna. Det är därifrån som vi människor får de

generella kunskaper och färdigheter som hör till den roll som man har som medlem i samhället (Flaa m.fl.2007). Om en ny generation inte anpassar sig efter de normer och värderingar som samhällets olika system har, uppfattas den generationen som hotfull. Det är av denna anledning som konflikter kan uppstå, där olika system ifrågasätter varandras olika uppfattningar om diverse synsätt och tankesätt. Dessa synsätt och tankesätt kan gälla olika saker såsom till exempel hur ett fängelse eller behandlingshem ska bedrivas och vad dessa organisationer ska ha för funktion (Flaa m.fl.2007).

5.3 Känsla av sammanhang KASAM

Vi valde att använda oss av detta begrepp på grund av att vi anser att det är av vikt för klienterna att först och främst kunna begripa sin situation, alltså få vetskap om var i livet de befinner sig. Sedan är det viktigt för klienterna att kunna hantera den situation de befinner sig i för att sist men inte minst vilja ändra på sin situation. Vi anser att ett meningsfullt liv är ytterst viktigt för alla människor och detta meningsfulla liv grundar sig i delaktighet. Denna delaktighet har stor betydelse för klienterna och i och med att de nästan hela tiden befinner sig under någon slags kontroll från kriminalvårdens sida är det viktigt för klienterna att få ta del av det som sker kring deras liv. Denna delaktighet kan under utslussningen bestå av att klienterna får till exempel ta del av sina egna planeringar och beslutsprocesser vilket kan ge dem en känsla sammanhang.

KASAM är en förkortning av känsla av sammanhang och genom KASAM kan man studera hälsa ur ett salutogent synsätt, vilket innebär att man genom denna teori kan lyfta fram det friska hos andra människor (Nilsson, 2002). Enligt Starkes (2003) tolkning av KASAM består detta begrepp av tre olika delar, vilka är begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Dessa tre element kan inte stå för sig själva utan fungerar i relation till varandra. För att se klarhet i något som har inträffat måste vi människor hitta förklaringar till detta så att vi kan få förståelse för orsakerna till det inträffade. Det är detta som kallas för *begriplighet*, att det som inträffat begripliggörs hos oss. När svårigheter såsom misslyckanden inträffar kan man genom denna begriplighet få en ökad förståelse till orsakerna. Enligt Nilssons (2002) definition, innebär begriplighet alltså ”jag vet”.

Nilsson (2002) anser att *hanterbarhet* syftar till hur vi individer har förmågan att hantera problem som uppstår samt att kunna se vilka resurser som vi besitter för att underlätta i problemhanteringen. Dessa resurser kan stå under vår egen kontroll eller så kan vi försöka hantera problemen med hjälp av till exempel familj och vänner. Hanterbarheten innebär alltså ”jag kan”. Att kunna hantera ett problem bidrar till att man inte upplever sig själv som ett offer eller känner sig orättvist behandlad (Nilssons, 2002).

Meningsfullhet är enligt Nilsson (2002) den viktigaste beståndsdel och enligt honom är denna beståndsdel en motivationskomponent. Detta innebär att vi människor försöker se mening i det som sker för att på så sätt kunna komma över svåra händelser och upplevelser som har kommit i vår väg och detta vill vi göra med stoltheten i förbehåll. Starke (2003) tycker att det är av vikt att det som har skett också har, inte bara en kognitiv utan även en känslomässig betydelse så att det hela kan uppfattas som en utmaning som är värd att engagera sig i. Nilsson (2002) menar med andra ord att meningsfullhet ger oss motivation och vilja till att ta oss igenom svårigheter. Meningsfullhet syftar alltså till ”jag vill”. Basen för meningsfullhet utgörs av delaktighet och på grund av detta måste vi människor känna att vår existens är begriplig och hanterbar. På så sätt kan vi enligt Starke (2003) få en större inblick och ökad förståelse för den situation som vi befinner oss i .

6. Resultat och analys

Resultat och analys från våra informanter har delats upp i tre teman, vilka är *socialisation, motivation och känsla av sammanhang(KASAM)*. Dessa teman har behandlats utifrån klienternas upplevelser av våra utslussningsformer. Vi har även haft med för- och nackdelar med de olika utslussningsformerna som ett visst tema, dock har detta inte haft någon underrubrik, utan varit mer inbakat i texten. Vi har valt att namnge våra informanter efter den första bokstaven på den utslussningsform som de har eller har haft och frivårdsinspektörernas namn börjar på ”F”.

Som vi tidigare har nämnt i bakgrundsdelen, syftar de olika utslussningsformerna till en successiv övergång mellan fängelse och frihet. Vidare syftar de till en successiv återanpassning till samhället.

6.1 Informanterna

6.1.1 Klienter

Viktor är cirka 50 år och är dömd till vårdvistelse och befinner sig för tillfället på ett behandlingshem. Han har sedan länge haft missbruks- och kriminalitetsproblem och har på grund av detta varit aktuell hos kriminalvården. Viktor har två barn som han anser att han har en mycket god kontakt med. Idag har han ett heltidsarbete som han är nöjd med.

Vincent är cirka 27 år och han är också dömd till vårdvistelse och befinner sig på ett behandlingshem. Även han har varit aktuell hos kriminalvården till och från under en längre period. Vincent har tidigare befunnit sig under andra vårdformer, dock har dessa enligt honom ej fungerat. Han anser sig vara arbetssökande men är inte positiv och tror inte att han kommer att få ett arbete då han tycker att hans bakgrund försvårar det. För tillfället spenderar han mycket tid med sin flickvän och en del med sin pappa.

Henrik är cirka 35 år och är dömd till halvvägshus, han har sedan tidigare varit dömd en gång men ansåg sig inte ha några större problem med kriminaliteten. Idag studerar Henrik deltid på universitet och detta planerar han att fortsätta med även efter sin villkorliga frigivning. Han är gift och har tre barn och spenderar mycket av sin fria tid tillsammans med sin familj.

Hans är närmare 60 år och har aldrig tidigare varit aktuell hos kriminalvården. Innan Hans blev dömd, var han egenföretagare och ansåg sig vara en framgångsrik sådan. Han har idag en tillfällig sysselsättning som har anordnats av frivården. Hans är gift och har tre vuxna barn, dock vet han inte hur relationen till hustrun kommer att se ut i framtiden men barnen finns där för honom.

Ulf är cirka 25 år och är dömd till utökad frigång och bor för tillfället hemma hos sina föräldrar. Vi fick aldrig veta om Ulf tidigare hade varit aktuell hos kriminalvården då detta inte framgick i hans utsagor. Enligt honom var kriminalitet hans enda problem, droger var han helt och hållet emot. Idag har han sysselsättning i form av praktik. Han värdesätter familjen högt och är mycket glad över att den utökade frigången har gett honom chansen att få vara hemma. Dessutom har han flickvän och han är glad över att flickvännen slipper hälsa på honom på anstalt.

Urban är cirka 38 år och har varit dömd till utökad frigång och fick han sin villkorliga frigivning ungefär 3 veckor innan vår intervju med honom. Han har haft en dom sedan tidigare. Urban är gift och har två barn och han befann sig hemma hos familjen under den utökade frigången. Idag är han kvar på den arbetsplats som han hade både innan och under den utökade frigången.

6.1.2 Frivårdsinspektörer

Fabian är cirka 55 år och har sedan många år arbetat inom frivården med olika utslussningsformer. Han var mycket insatt i sitt arbete och hade många klienter.

Felix är cirka 60 år och även han har ett mångårigt arbete bakom sig inom frivården. Han var också mycket insatt i sitt arbete och hade bra koll på all tidigare forskning och statistik som hade med kriminalvården att göra.

6.2 Socialisation

Återanpassning till samhället är en viktig del av utslussningen och mot bakgrund av detta har en av våra frågeställningar varit att ta reda på hur återanpassningen har sett ut och detta är vad som framgick utifrån våra informanternas utsagor kring detta område.

Enligt *Viktor* var livet innan utslussningen kaotiskt, men i samband med utslussningen fick han en chans att ordna upp saker på utsidan såsom skadade relationer, arbete eller bostad. Utslussningen gav honom en chans att återuppta relationen till sina barn samt att återgå till arbetet och känna sig som en ”normal” samhällsmedborgare. Relationer är enligt oss viktiga för socialisationsprocessen, man kan genom trygga relationer återanpassas till samhället på ett smidigare sätt. Socialisationsprocessen till samhället startar enligt Flaa m.fl (2007) inom familjen för att sedan övergå i bostadsområdet och även arbetsplatsen ingår i denna process. Eftersom *Viktor* har reparerat en del av sina skadade relationer och skaffat sig ett heltidsarbete tror vi att han på olika sätt har återanpassat sig till samhället .

”Jag är en jättesocial person och jag har därför inga som helst problem med att skaffa mig jobb, vänner eller något annat, jag är ju för social för det. Jag har väl samma rättigheter som alla andra ”

Dock nämnde han ett par nackdelar med utslussningen, vilka var att ha olika myndigheter inblandade i sitt liv samt att dessa myndigheter inte alltid var tillgängliga. Detta innebar att vissa ärenden tog längre tid än nödvändigt, vilket kunde ge upphov till att man hamnade efter i utslussningsprocessen.

Henrik uppgav att halvvägshus hade mycket att erbjuda, detta då han ansåg att man hade tid på sig att bli ”normal” igen fram till den villkorliga frigivningen. Med detta menade han att han fick tid på sig till att fasas in i ett ”vanligt tänk”. Man fick alltså tid på sig att komma in i vardagen. Han tyckte dessutom att det fungerade utmärkt med att få tillbaka sitt sociala liv eftersom att han fick ta emot besök från vänner och familj och han uppskattade även att han fick ha vissa ägodelar såsom telefon som absolut var förbjudet på anstalt.

Henrik berättar:

”Straff hjälper inte om man inte har något att förlora. Jag har ju liksom min familj att tänka på och om jag ska vara ärlig så var nog den jobbigaste biten att vara ifrån de. Det är grymt att barnen kan hälsa på här utan att behöva visiteras och känna att detta är ett hus för kriminella. Det är faktiskt en trygghet tycker jag. Visitation kan kännas som en kränkning![...]. ”

Enligt Helkama(2002) är det sociala nätverket en del av socialisationsprocessen och genom detta nätverk kan man ta till sig kunskaper, uppfattningar, regler och attityder som gäller ute i samhället. Genom att sitta på anstalt kan man komma ifrån de sociala koder som finns i

samhället, därför anser vi att det är viktigt att utslussningsformerna underlättar återuppbyggandet av dessa sociala koder och nätverk

Hans berättar;

”Jag hade många vänner innan jag åkte in men nu är det barnen, frugan och endast några vänner som står kvar. Folk förstår inte alltid det man har gått igenom[...].” Nu är det något nytt, förr var det ju frugan som hade hand om hushållet men nu är det minsann jag som får stå och tvätta, laga och städa, hahaha och det funkar ju! Bättre sent än aldrig[...].”

Hans hade i början ansökt om en familjehemsplacering istället, men trots detta var han nöjd med att han fick halvvägshus. Han hade en positiv inställning till sin utslussningsform och han kände sig mycket friare på denna plats. Här fick man enligt honom, börja om på nytt och lära sig att laga mat och tvätta sina egna kläder samt att hålla rent omkring sig. Man kan enligt Flaa m.fl (2007) säga att socialisationen till samhället består av någon form av uppfostringsprocess där man lär sig de normer och värderingar som utgör det sociala systemets olika roller. Socialisation kan ske på många olika nivåer och platser. Vidare tolkar vi detta som att Hans tog till sig halvvägshusets normer och värderingar eftersom det var där som hans socialisationsprocess påbörjade för att sedan kunna använda sig av dessa normer och värderingar ute i samhället. Hans uppfostringsprocess började alltså med att lära sig att laga mat, tvätta och städa.

Ulf berättar:

”Den känslan att komma ut och gå runt i affärer, alla olika lukter och färger[...]. Nä, ni fattar inte hur det kändes. Visst hade jag varit på permission innan men det här var en annan känsla till skillnad från anstalt som är helt grått. Inne på anstalten fick man be om det lilla minsta men så har man inte det i sitt eget hem, man är så mycket friare. Inte nog med det så får man vara med sina närmaste och det är ju det bästa som finns liksom.

Ulf upplevde den utökade frigången som en bra utslussningsform eftersom att han fick både vara hemma med familjen samtidigt som han fick avtjäna sitt straff under friare villkor. Vi uppfattade detta som att den utökade frigången möjliggjorde för honom att få vara med de personer som var av betydelse för hans sociala nätverk och det sociala nätverket är enligt Flaa m.fl (2007) av vikt för socialisationsprocessen då den börjar hos familjen.

Urban berättar:

”Utökad frigång var inget för mig, det positiva var att jag fick vara hemma med familjen och dessutom fick jag behålla mitt gamla jobb och jag kunde även träffa mina vänner annars blev hemmet ett fängelse för mig. Skulle jag hamna i den här situationen igen så skulle jag nog föredra anstalt än att ha fotboja. Jag fick inte ens gå ut och slänga soporna[...].Man är så begränsad till allt hela tiden![...]”

Urban beskrev den utökade frigången som något mycket negativt. För honom blev utökad frigång som att sitta på anstalt, fast i det egna hemmet. Han upplevde den utökade frigången som en kränkning på hemmaplan. Han tyckte att det blev för påträngande att släppa in kriminalvården in på sin privata sfär. Även han kände att de fria timmarna borde utökas då han ansåg sig ha alldeles för lite tid på sig för att hinna göra enkla vardagssysslor utanför hemmet. Han kunde inte hjälpa sin fru med diverse vardagssysslor vilket skapade frustration hos både honom och hans fru och detta skadade deras relation. Vi anser att en god relation kan bidra till en bättre socialisation och den kan även ge individer drivkraft till att utföra en del saker som de annars möjligtvis saknar motivation till. Enligt Madsen (1969) är det drivkrafter som ligger i grund till vårt handlande och med detta syftar vi till att en skadad relation kan vara orsak till att man förlorar drivkraften till sitt handlande. Detta handlande i det här fallet anser vi, består av viljan till förändring och denna förändring i *Urbans* fall innebär ett liv utan kriminalitet. Han trodde att ett fortsatt kriminellt liv skulle kosta honom familjen och familjen blev av denna anledning hans motivation till förändring. Motivation kommer vi att återkomma till vidare i texten.

Han kände även att sträckan för rörligheten med den utökade frigången borde utvidgas. Däremot tyckte han att utökad frigång ändå hade vissa fördelar såsom att han kunde få vara hemma med familjen, ta emot besök hemma samt att behålla sitt arbete. Att få behålla dessa delar av livet tolkar vi som att det fick honom att känna sig som en del av samhället vilket enligt Flaa m.fl (2007) utgör en del av socialisationens uppfostringsprocess där man lär sig de normer och värderingar som samhällets sociala system bygger på. Men utökad frigång hade visat sig vara sämre än vad han hade förväntat sig då han inte hade trott att han skulle finna den som kränkande och han hade dessutom trott att den skulle erbjuda en mycket friare känsla. Han hade inte räknat med alla begränsningar som utökad frigång kan medföra.

Vad tycker då frivårdsinspektörerna?

Felix berättar:

Kriminalvården betonar myndighetsutövning i allt större utsträckning och relationen betonas allt mindre, klientperspektivet håller på att suddas ut.[...]. Relationen ska vara central och det är det som vi på frivården försöker att jobba med. Efter muckdagen är den kritiska tiden för klienten, de måste hinna landa och komma in i samhället. Utan utsluss är klienten lika farlig när han kommer ut[...].”

Felix tyckte att det var bra att utslussningsformerna fanns för att klienterna ska vistas på anstalt så lite som möjligt. Att vistas inne på anstalt under en längre period innebär utifrån vårt perspektiv, en avskärmning från samhället. En längre avskärmning från samhället ger utifrån socialisationsteorin upphov till att man går miste om de normer och värderingar som samhällets olika system har samt samhällets så kallade ”normala” syn- och tankesätt (Flaa m.fl 2007). Vi tror att man istället knyter nya kontakter med andra intagna på anstalten och tar till sig eller bibehåller de värderingar och normer som ”kriminalitetssystemet” består av. Det är viktigt för klienterna att få ta del av samhällets sociala koder för att anpassas så bra som möjligt, därför anser vi att det är en fördel för de intagna att ha ett socialt nätverk utanför anstalten så att de kan knyta ”icke kriminella” kontakter och skapa nya livsmönster.

6.3 Motivation

En annan viktig del av utslussningsprocessen är motivation, vilket innebär att klienterna ska vara motiverade till förändring eller att de ska *bli* motiverade till förändring genom motivationsarbete. Här är klienternas initiativtagande viktigt.

Vincent kände sig allt för kontrollerad och tyckte inte att han fick tillräckligt med fritid. Han gjorde det som skulle göras på behandlingshemmet såsom att gå på sina dagliga behandlingstider och andra arbetsuppgifter som faller in under behandlingshemmets regler. Enligt hans mening var den bästa tiden på dygnet de fria timmarna som han fick spendera utanför hemmet. Han såg fram emot sin villkorliga frigivning och ville gärna komma ifrån behandlingshemmet. Han hade tidigare haft andra utslussningsformer men enligt honom hade de varit meningslösa, dock hade det varit bättre än att sitta på anstalt. Han ansåg inte att han fick tillräckligt med hjälp från personalen och förstod sig inte riktigt på vad personalen på ett behandlingshem har för arbetsuppgifter.

”De tror att de hjälper en med sina regler men egentligen får man ingen hjälp alls. De tror att det ska vara lättare att komma tillbaka till samhället genom att man slussas ut. Men inte en kotte vill ju ge en jobb eller lägenhet ändå. De behöver bara kolla upp ens papper så ser de att man har suttit inne eller nåt[...].”

Som Jenner (2004) beskriver, är de professionellas (personalens) motivation till att vara mottagliga för klienterna av betydelse för att klienterna ska känna sig sedda. Att få känna sig delaktig är något som sker i interaktion med andra individer och på grund av detta krävs ett gott bemötande som också anses vara utgångspunkten i motivationsarbetet (Jenner 2004). Vi ansåg att *Vincent* inte visade tydliga tecken på att han var motiverad till förändring och vi fick ingen uppfattning om att personalen fanns där för honom. Personalen ska finnas till för att

motivera de klienter som är omotiverade och detta är något som enligt oss ska ingå i det sociala arbetet.

Henrik tyckte han att man borde få lite mera stöd av personalen i början av utslussningen. Jenner (2004) anser som vi tidigare har nämnt, att de olika professionerna som arbetar med motivation ska vara mottagliga för klienterna och de ska också vara lyhörda så att klienterna kan känna sig sedda. Vi tror att det kan vara svårt för många klienter att be om hjälp och av denna anledning gäller det för personalen att vara extra uppmärksamma på klienternas enskilda behov i början på utslussningen. Då en del av syftet med utslussning är att klienterna på ett successivt sätt, ska socialiseras in i samhället på nytt anser vi att det krävs att personalen stödjer dem på vägen dit. *Henrik* fann det omständigt att behöva be myndigheter om lov till att utföra saker vid akuta situationer såsom att besöka vårdcentralen utanför de fria timmarna.

Hans beskriver sin inställning så här:

”Jag har några månader på mig att ordna upp allt och på nåt jävla sätt ska jag kunna överleva. Vissa har tragiska utvecklingar, alla får ju inte gå härifrån med bostad och jobb. Jag måste vara positiv, jag kan inte bara lägga mig ner och skita i allt[...].

Hans kunde sätta upp egna mål under utslussningen och han hade som mål att komma ut i arbetslivet, dock ansåg han att det kunde vara lite svårt då han hade suttit på anstalt under en längre period. Jenner (2004) anser att en av faktorerna till att bli motiverad till saker och ting är genom att sätta upp mål som man sedan kan sträva efter. Hans kände en viss ovisshet inför framtiden men däremot såg han positivt på saker och ting. Trots hans optimism, hade han velat ha fler fria timmar då han kände att han inte riktigt kunde utnyttja de fria timmar som han hade. Han kände sig ständigt bunden till klockan.

Ulf berättar:

”Jag är en sån person som gillar rutiner och därför har jag inga som helst problem med fotbojan, men det klart att man vill ha lite mer fria timmar för att man hinner inte med så mycket[...].

Ulf hade inga som helst problem med de hårda rutiner som utökad frigång kan medföra, men däremot tyckte han att man borde utöka den fria tiden men detta var ändå inte något som han lade ner energi på eftersom det viktigaste för honom var att vara hemma med familjen. Han påpekade ett flertal gånger att det var familjen som var det centrala för honom att det var familjen som var hans motivation till att komma ifrån kriminaliteten. Enligt Nilsson (2002) ger meningsfullhet en känsla av sammanhang och denna känsla utgör en stor betydelse för individers motivation till förändring. Med detta menar vi att det är *Ulf*s familj som har gett upphov till att han har fått motivation till att ändra på sin situation. Mål i livet ger enligt Jenners (2004) mening drivkraft till att utföra saker och ting på ett annorlunda sätt och även här menar vi att det är *Ulf*s familj som är drivkraften till hans motivation. *Ulf* hade inte direkt en positiv inställning till kriminalvården och ansåg inte att de på något sätt kunde bidra till en förändring i hans beteende. Han ville helst inte ha någon kontakt med frivården mer än nödvändigt. Dessutom tyckte han att han var alldeles för underbetald för den sysselsättning han hade under den utökade frigången.

Vad säger då frivårdsinspektörerna?

Fabian berättar:

”Det finns inga direkta nackdelar med utslussning för klienterna, vi ska se till att de kommer ut till verkligheten så att de återanpassas till ett så bra liv som möjligt. Vi har visat att utslussningsformerna fungerar och vi har dessutom varit med och påverkat. Det ligger på klienterna att försöka ta initiativ, vi ger dom förutsättningarna. Det skapar frustration att en del inte

får bostad men det är ingen som slängs ut på gatan[...]. Vi ansökte om halvvägshus till en person och hade en väldigt bra planering, dock avlogs det, man blev ju såklart besviken efter all planering som gjorts men vi förstår ju samtidigt beslutsfattarna. Man kan tyvärr inte alltid få som man vill[...]. Man är tillfreds när allting funkar.”

Fabian ansåg att utslussning hade klara och tydliga former. Han tyckte att det var bra för klienterna att slussas ut istället för att frisläppas direkt från anstalt. På detta vis kunde klienterna få tid att planera inför livet i frihet. Han tyckte även att dagens utslussningsformer har blivit bättre än tidigare och han påpekade att alla klienter får var delaktiga i sina planeringar. Att få känna sig delaktig är en bidragande faktor till att bli motiverad inför något. Att få känna sig delaktig är något som sker i interaktion med andra individer och på grund av detta krävs ett gott bemötande som också anses vara utgångspunkten i motivationsarbetet (Jenner2004). Däremot påpekade han dessutom att alla ansökningar inte går igenom och detta tillhör spelets regler. Alla klienter uppfyller inte kriterierna för den utslussningsform som de ansöker om och blir därmed nekade till utslussning. Om man utgår ifrån Jenners (2004) beskrivning av motivationsteorin, tror vi att man kan tolka dessa nekanden till utslussning som ett misslyckande utifrån klienternas perspektiv. Enligt Jenner (2004) klandrar en del människor sig själva när något negativt sker runtom kring de och känner sig därför misslyckade. De förlorar tilltron till sig själva och vågar inte längre hoppas på framgång i livet. Detta tror vi kan leda till att de inte vågar ansöka om utslussning på nytt och förlorar motivationen till förändring. Att inte våga ansöka om utslussning igen innebär att man får avtjäna hela sitt straff inne på anstalt vilket enligt oss kan ge upphov till både återfall och ett oförändrat beteende.

Felix var nöjd med att utslussningsalternativen har utökats de senaste åren men däremot tyckte han att utslussningstiden borde vara längre eftersom kortvariga behandlingar och vistelser inte alltid, enligt honom hjälper. Madsen (1969) skriver om att drivkraft ligger i grund till vårt handlande och vi tror att denna drivkraft i vissa fall behöver arbetas fram, det är inget som alla kan skapa på ett par månader. Speciellt inte om det handlar om ett mångårigt missbruk eller kriminalitet och av denna anledning behöver man enligt *Felix* utöka

utslussningstiderna. Han ansåg att frigivningsarbetet ska påbörjas tidigare än vad det gör idag. Vi anser att ju tidigare man börjar med detta arbete, desto bättre resultat kan man uppnå. Detta kan bland annat resultera i färre återfall och smidigare övergångar till ett liv i frihet. Dock ansåg han att frigivningsförberedelserna kan vara problematiska eftersom många klienter får byta anstalt och kontaktperson. *Felix* ansåg att det var alltför många aktörer som var inblandade i utslussningsprocesserna och dessa aktörer har ibland olika särintressen och saknar en helhetsbild av situationen, detta försvårar deras arbete. Han ansåg att för att arbetet skulle underlättas, var dessa aktörer tvungna att hitta en gemensam linje att följa.

Felix:

”Vad kostar det att inget göra, vad kostar det samhället att låta en missbrukare fortsätta missbruka?! Om rätt behandling gavs till rätt person skulle samhället spara miljoner kronor[...]. Det är viktigt att klienterna placeras vid rätt tidpunkt, hos rätt vårdgivare. Behandling lönar sig men det kan ta tid, alla klienter vill inte bli hjälpta men då får man vänta in dom.

6.4 Känsla av sammanhang (KASAM)

Känsla av sammanhang består av tre komponenter vilka är begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Det är viktigt för alla människor att göra sin livssituation begriplig, hanterbar och meningsfull och detta är också något som ska ske i samband med utslussningsprocessen.

Viktor berättar:

”Övergången från anstalt till frihet är att gå från kontrollerat till ett mindre kontrollerat liv. Det är den egna inställningen som är avgörande för hur bra utslussningen blir, det gäller att utnyttja utslussningen på bästa sätt. Jag har varit aktuell hos kriminalvården alldeles för länge och har lärt mig att det inte går att bekämpa systemet för det nöter ut en[...].”

Viktor förmedlade en positiv bild av sin utslussningsform och ansåg att man fick tid att planera in de bitar som är avgörande för friheten. Med detta menade han att man i sin egen takt kunde planera inför det kommande livet i frihet. Han påpekade även att han ständigt fick vara delaktig i processen. Basen för meningsfullhet utgörs av delaktighet och genom denna delaktighet kan vi enligt Starke (2003) få en större inblick och en ökad förståelse för den situation som vi befinner oss i. Detta syftar enligt oss till att *Viktor* genom att vara delaktig i planeringarna fick större kontroll och ansvar över sitt eget liv. Vi tror att denna delaktighet fick honom att tro på sig själv och därför kunde han ta vara på utslussningarnas olika möjligheter som fanns till.

Vincent berättar:

”Jag vill komma härifrån så fort som möjligt, jag längtar till att få göra som jag vill, jag pallar inte att följa andras regler[...].

Som *Vincent* själv uttryckte var hans största önskan att bara få vara, han tyckte att det var alldeles för många som var inblandade i hans liv och som ville bestämma över hur han skulle leva sitt liv. Han underströk sin ovilja till att etablera nya kontakter. Han beskrev tydligt sin besvikelse till rättssystemet och de olika myndigheter som har varit involverade i hans liv. Vi fick en känsla av att han inte riktigt kände att han hade kontroll över sitt eget liv och att det som skedde pågick över huvudet på honom och att han antingen inte ville eller fick ta del av det som beslutades gällande hans fall. Enligt Starke (2003) utgörs basen för meningsfullhet av delaktighet, vidare ger denna meningsfullhet motivation. Vi tolkar detta som att *Vincent* hade möjligtvis haft mer vilja och motivation till förändring om han hade fått känna sig delaktig i sitt eget liv. Självklart ska man ta konsekvenserna för sina handlingar, men om vi utgår ifrån oss själva som individer, hade vi inte heller velat att någon annan fattade beslut gällande oss utan vårt samtycke. Vi menar att trots dessa omständigheter som han befinner sig i är det till hans fördel att ta initiativ till delaktighet och detta gäller även alla andra klienter.

Henrik tyckte att det var bra att han fick vara delaktig i avgörande beslut rörande hans sysselsättning samt att han fick ta eget ansvar gällande många praktiska saker. Denna

delaktighet kan enligt Starke (2003) erbjuda en känsla av meningsfullhet. Han var positiv till den kontakten som han hade haft med olika myndigheter, dock hade denna kontakt varit mindre omfattande.

”Det är en total förbättring jämfört med anstalt och så är man mycket friare och får ta eget ansvar. Här får man börja om där man slutade innan man hamnade på anstalt. Men visst kan jag ändå tycka att det är lite jobbigt att vara ute i samhället bland folk, ibland tycker jag att det är jobbigt att folk ska veta vad man har gjort och så innan[...].

Man fick enligt *Hans* både stöd och kontroll av personalen. Genom att kunna hantera problem som uppstår kan man enligt Nilsson (2002) få en känsla av sammanhang och denna *hanterbarhet* syftar till hur vi individer har förmågan att hantera problem som uppstår samt att kunna se vilka resurser som vi besitter för att underlätta i problemhanteringen. Dessa resurser kan stå under vår egen kontroll eller så kan vi försöka hantera problemen med hjälp av till exempel familj och vänner eller som i detta fall med stöd från personalen (Nilsson 2002).

Hans berättar:

”Det är viktigt att vi tar vårt ansvar, för annars får ju personalen jobba häcken av sig och det vill man ju inte”

7. Sammanfattning av analys

Till att börja med anser vi att dessa teman som vi har valt, har en avgörande roll för en lyckad utslussning. Det är av vikt att alla dessa teman går hand i hand då vi tror att den ena komponenten krävs för att den andra ska kunna uppnås.

Fyra av våra klienter uppgav en positiv upplevelse av sin utslussningsform, en uppgav en negativ bild och en var både positiv och negativ till den utslussningsform som han hade haft.

Även frivårdsinspektörernas upplevelser av utslussningsformerna har varit positiva, dock har de påpekat att det är klienternas egna initiativtaganden som är avgörande för hur bra den utslussning som de får kan bli.

Samtliga klienter som befann sig på halvvägshus pratade om socialisation, motivation och känsla av sammanhang. Detta tolkade vi som att man kan finna lite av varje begrepp i utslussningsformen halvvägshus till skillnad från de andra utslussningsformer där diverse klienter endast pratade om två av begreppen. Även om vårt syfte inte har varit att jämföra de olika utslussningsformerna, kan vi dra slutsatsen om att halvvägshus möjligtvis kan vara den bästa utslussningsformen.

När det gäller socialisation påpekade de flesta av informanterna främst vikten av relationerna till familj och vänner samt vilken betydelse den har för den kommande tiden. Vi menar att inte få träffa familj och vänner under längre perioder kan komma att förstöra de relationer man har, vilket kan bero på olika omständigheter såsom till exempel om man sitter på anstalt. Just därför tycker vi att det är positivt att olika utslussningsformerna finns som kan ge ökade möjligheter till att man kan ha kvar sina relationer. Vi tror att det sociala nätverket utgör en trygg grund för individer.

För att man ska kunna ändra på saker och ting i sitt liv ska man vara motiverad till det och är man inte motiverad, bör det finnas någonting runtomkring som gör en motiverad. När det handlade om motivation framgick de professionellas engagemang i klientarbetet vara av vikt. För omotiverade klienter gäller det för personalen att vara lyhörda och mottagliga för klienterna för att på så sätt kunna hitta vägen till klienternas motivation. Dock går det inte alltid att motivera alla klienter men man kan vänta in dessa och möta de där de befinner sig. Vi uppfattade det som att flera av klienterna såg sin familj som en motivationsfaktor. Familjen gav de hopp till ett liv utan missbruk och kriminalitet.

De flesta informanter underströk vikten av delaktighet för utslussning. De fann det viktigt att få vara med och ta del av de beslut som tas gällande deras fall och de var även nöjda över att få vara delaktiga gällande val av sysselsättning och studier. Dock kände en av informanterna

sig inte alls delaktig och detta tror vi hade både med personalens bristande kunskaper i motivationsarbete samt hans egen initiativtagande till delaktighet att göra.

8. Utfall av utslussningen

Som vi tidigare har nämnt, har intentionerna med dessa utslussningsformer inneburit att klienterna i den mån det går, ska erbjudas en successiv övergång mellan anstalt och livet i frihet. Detta för att de på bästa möjliga sätt ska kunna återanpassas till samhället. För att denna återanpassning ska kunna ske behöver en del kriterier uppfyllas. Dessa kriterier består av att klienterna ska få tillgång till bostad och arbete och att klienterna även ska få en chans till att knyta nya sociala kontakter. Vidare syftar utslussning till att minska återfall i missbruk och kriminalitet och detta gör kriminalvården genom att erbjuda klienterna olika sorter av behandlings- och kriminalitetsprogram. Utslussningarna erbjuder även social träning och de olika formerna erbjuder olika sorters träning med samma mål. Den sociala träningen är till hjälp för att klienterna ska kunna åstadkomma en förändring i vissa negativa och invanda beteendemönster. Genom den sociala träningen får klienterna tillgång till samhällets olika sociala koder som går hand i hand med socialisationsteorin som vi redan har nämnt.

Vår studie påvisar på en hel del positiva upplevelser utifrån de olika utslussningsformerna, dock kan man finna vissa skillnader i klienternas utsagor men de flesta uppger ändå en positiv bild av utslussningarna.

8.1 Klienter

Hjälp och stöd från personalens sida uppfattades av en av informanterna som bristfällig. Han kände inte att han fick den hjälp och stöd som han behövde vilket gav honom en negativ upplevelse av sin utslussning. En annan informant var nöjd med den hjälp som erbjöds men hade velat ha lite mer stöd och hjälp i början på sin utslussning då han fann det kaotiskt att helt plötsligt komma ut och ta ansvar. Resterande av våra informanter var nöjda med den hjälp och stöd som erbjöds av personalen.

Sysselsättning hade samtliga informanter utom en, tillgång till. De hade antingen ett arbete eller en pågående utbildning. Dock såg det oklart ut för hur detta skulle urarta sig i framtiden, en del skulle fortsätta med sin utbildning, en hade fått fast arbete och skulle fortsätta med

detta. Resterande var osäkra på vad de skulle göra efter utslussningen men de hade en positiv inställning till framtiden.

Bostadsfrågan såg oklar ut för vissa av informanterna men alla förutom en hade någonstans att ta vägen efter utslussningen. En del skulle återgå till sina familjer eller skulle tillfälligt bo hos släkt och vänner. En av informanterna underströk dock svårigheterna med att få bostad då han hade en kriminell bakgrund.

Socialt nätverk bestod för samtliga informanter av familjemedlemmar och det bestod även av ett fåtal vänner som inte hade någon koppling till missbruk och kriminalitet. De flesta av informanterna var motiverade till förändring och ville av denna anledning, lägga det förflutna bakom sig.

8.2 Frivårdsinspektörer

Frivårdsinspektörerna var nöjda med det egna arbetet och upplevde att utslussningsformerna fungerade som de skulle och att det inte fanns några direkta nackdelar med utslussningarna för klienterna. Dock tyckte de att utslussningstiderna borde förlängas, detta för att på bästa möjliga sätt uppnå intentionerna med de olika utslussningsformerna. Däremot framgick det av den ena inspektören att intentionerna med utslussning alla gånger inte uppfylldes eftersom alla klienters ansökningar inte går igenom trots en välplanerad vårdplanering. Han framförde även att man som klient inte alltid kan få tillgång till bostad inför den villkorliga frigivningen men påpekade även att frivården inte slänger ut någon på gatan. Den andra inspektören ansåg att det var alldeles för många aktörer som var inblandade i utslussningsprocesserna vilket enligt honom försvårade klientarbetet med frigivningsförberedelser. Båda inspektörerna var nöjda med utökningen av utslussningsalternativen de senaste åren.

9. Avslutande diskussioner

Som vi redan har nämnt, har vår studie påvisat på en hel del positiva upplevelser utifrån de olika utslussningsformerna och dessa upplevelser kan enligt oss minska risken för återfall. Med bakgrund till detta, anser vi att utslussningsmöjligheterna borde expanderas ännu mer än vad som redan har gjorts idag. Det borde finnas fler individanpassade alternativ till utsluss så

att rätt vård ges till rätt person på rätt plats och vid rätt tidpunkt. Även om detta kan verka omöjligt, tror vi att det kommer att kosta samhället mer om man inte gör något åt dagens kriminalitets- och missbruksproblematik. Kriminalvården lägger ner tid och pengar på att bygga nya anstalter och de lägger även ner mycket pengar på att göra de redan befintliga anstalterna säkrare. Dessa pengar borde läggas ner på att slussa ut de intagna istället tycker vi. Vi tror inte att man, genom att avtjäna ett straff på anstalt kommer att bli fri från den problematik som man har, utan man behöver även vård och behandling och detta är något som kriminalvården borde satsa mer på. Hur kan en människa med obearbetad problematik göra någon nytta för samhället? Straff är enligt oss oftast inte någon form av vård. Enligt Madsens (1969) definition av motivationsteorin är det svårt att få kännedom om varför människor gör som de gör och för att nå fram till en ökad förståelse för människors handlande, behöver man komma ett steg närmare det som driver oss till att göra det vi gör. Vidare menar vi att många som hamnar bakom galler har oftast en anledning som ligger till grund för detta. Dessa anledningar kan bestå av olika sorters problematik som behöver bearbetas genom rehabilitering. På grund av detta, bör kriminalvården vidta fler behandlingsåtgärder redan inne på anstalterna. Dock är en långvarig anstaltsvistelse fortfarande inget som vi rekommenderar. Har man begått ett brott så ska man självklart avtjäna sitt straff men detta straff måste kombineras med vård. Risken är stor att de personer som hamnar bakom galler utan vård är minst lika farliga både för sig själva och för samhället när de frigges. En frigivning utan vård ger många gånger upphov till återfall och detta återfall kan kosta samhället mer än vad vård och behandling gör.

Vi har i vår studie kommit fram till att klienterna behöver ha en bostad, sysselsättning och ett tryggt socialt nätverk för att på så sätt kunna få en lyckad utslussning och ett liv bortom missbruk och kriminalitet. För att kunna bibehålla ett liv utan missbruk och kriminalitet behöver de även stöd till att motiveras vilket i sin tur utgör vikten av de professionellas roll i att stötta och få klienterna till att bevara denna motivation. Denna motivation är ytterst viktigt för att klienterna ska vilja ta sig igenom sina svårigheter och därför är det viktigt att de professionella möter klienterna där de befinner sig med rätt attityd.

Vi har även kommit fram till att de olika aktörer såsom bland annat kriminalvården, frivården och socialtjänsten som arbetar med utslussning bör samarbeta på ett smidigare sätt så att utslussningsprocessen kan påskyndas. Enligt kriminalvårdslagen, ska kriminalvårdsarbetet inne på anstalt planeras och utföras i ett tätt samarbete mellan kriminalvårdens olika

organisationsdelar. De inblandade aktörerna bör lägga sina särintressen åt sidan och hitta en gemensam nämnare att arbeta utifrån. Det är ju trots allt klienternas behov som ska stå i centrum för utslussningsarbetet.

10. Referenser

Bishop, Norman (1991): *"Frivårdens rötter och utveckling – ett internationellt perspektiv"*, ur Schillander, Barbro; Brännström, Hans; Lindberg, Gunnar & Nilsson, Hasse (red.): *50 år med frivården*. Ödeshög: AB Danagård Grafiska.

BRÅ (2000): *Från anstalt till livet i frihet – inför muck*. BRÅ-rapport 2000:20. Stockholm: Fritzes.

BRÅ (2001): *Efter muck – från anstalt till livet i frihet*. BRÅ-rapport 2001:2. Stockholm: Fritzes.

BRÅ (2003): *Från anstalt till frihet – förstärkta frigivningsförberedelser*. BRÅ-rapport. Stockholm: Fritzes.

BRÅ (2004:1): *Ett steg på väg mot frihet – en beskrivning av intagnas sociala situation efter intensivövervakning med elektronisk kontroll – IÖV-utsluss*. BRÅ-rapport. Stockholm: Fritzes.

BRÅ (2004:2): *Förberedd för frihet? Slutrapport från utvärderingen av förstärkta frigivningsförberedelser åren 2001-2003*. BRÅ-rapport. Stockholm: Fritzes.

BRÅ (2005): *Effekter av utslussning med elektronisk fotboja – slutrapport om kriminalvårdens försöksverksamhet åren 2001-2004*. BRÅ-rapport 2005:6. Stockholm: Fritzes.

Flaa, Paul (1998): *Introduktion till organisationsteori*. Lund: Studentlitteratur

Fångombudsmannen www.fangombudsmannen.se 2010-03-10.

Helkama, Klaus/Myllyniemi, Rauni/Liebkind, Karmela (2000) *Socialpsykologi: en introduktion*. Malmö: Liber.

Jenner, Håkan (2004) *Motivation och motivationsarbete – i skola och behandling*. Myndigheten för skolutveckling.

Kriminalvården. www.kriminalvarden.se 2010-03-10

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam (2005): *"Kvalitativ metod – en introduktion"*, ur: Larsson, Sam; Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Thomassen, Magdalene (2007) *"Vetenskap, kunskap och praxis"*: introduktion till vetenskapsfilosofi: Malmö. Gleerup.

Nilsson, Berit (2002) *Vad betyder känsla av sammanhang i våra liv?: aspekter på stabilitet, kön, hälsa och psykosociala faktorer*. Umeå universitet.

Rydén-Lodi, Birgitta (2005): *Inför frigivningen – livssituationen inför frigivningen och egenbedömning av framtida återfall*. Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen. Rapport nr. 17.

Starke, Mikaela (2003) *Att bli tonåring – ett föräldraperspektiv*. Göteborgs universitet: Institutionen för socialt arbete.

SOU 2004: ”*Ett steg på väg mot frihet*” En beskrivning av intagnas sociala situation efter intensivövervakning med elektronisk kontroll –IÖV-utsluss

SOU 2005:54 *Framtidens kriminalvård*. Stockholm: Kriminalvårdskommittén.

SOU 2007:19 *Utökad användning av elektronisk fotboja inom kriminalvården*, slutrapport

SOU 2008:19 *2007 års reform för bättre utslussning i Kriminalvården*

SOU 2009:18 *2007 års reform av utslussning i kriminalvården*.

Svenning, Conny. (2003) *Metodboken: Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling, klassiska och nya metoder i informationssamhället, källkritik på internet*. Eslöv: Lorentz Förlag.

Watt Boolsen, Merete (2007) *Kvalitativa analyser: forskningsprocess, människa, samhälle: Malmö. Gleerup, 2007*

11. Bilagor

Bilaga 1

11.1 Intervjufrågor

Klienter

Vad tycker du om din utslussningsform?

Hur upplever du din övergång från anstalt till livet i frihet?

Vad tycker du är fördelarna med denna form?

Vad tycker du är nackdelarna med denna form?

Hur tror ni att dessa nackdelar i så fall skulle kunna förbättras?

Känner du att målen med din utslussningsform uppfylls?

Frivårdare och socialsekreterare

Vad tycker ni om de olika utslussningsformerna?

Vad tycker ni är fördelarna med dessa former?

Vad tycker ni är nackdelarna med dessa former?

Hur tror ni att dessa nackdelar i så fall skulle kunna förbättras?

Känner ni att målen med utslussningsformerna uppfylls?

11.2 Informerat samtycke

Göteborgs Universitet
Institutionen för socialt arbete
Linda Akgül & Parasto Asadi

Sidan 1 av 2
Informerat samtycke
C- Uppsats VT 10

INFORMATION OM UPPSATSEN

Vi är två socionomstudenter vid Göteborgs Universitet. Vi håller just nu på att skriva en C-uppsats om olika utslussningsformer såsom utökad frigång, vårdvistelse och halvvägshus.

STUDIENS SYFTE

Syftet med vår studie är att ta reda på hur de olika utslussningsformerna upplevs av både klienter och frivårdsinspektörer samt att se om intentionerna bakom de olika utslussningsformerna uppfylls?

INTERVJUER

Vi kommer att intervjua 8 personer och intervjuerna kommer att ta cirka en timme. Intervjuerna kommer att både spelas in på band och antecknas. Om någon har några invändningar mot inspelningarna så kommer vi inte använda oss av bandspelare. De enda som kommer att ha tillgång till intervju materialet är vi två som skriver uppsatsen ihop. Du kan när som helst avbryta intervjun och vilka frågor du vill svara på bestämmer du själv.

ANONYMITET

Alla personer som deltar i intervjun kommer att vara helt anonyma, vilket innebär att namn och igenkännande drag kommer inte att användas i uppsatsen. Dock kommer möjligtvis vissa

citat från intervjuerna att användas, vilket kan av dina närstående personer komma att kännas igen. Medverkan i vår c- uppsats är helt frivilligt och kan av er avbrytas när som helst.

Informerat samtycke

Jag har läst informationen ovan och ger därmed mitt samtycke till att medverka som intervjuperson i denna c- uppsats.

Ort och datum :

Underskrift :

Namnförtydligande :

11.3 Kriminalvårdslagarna vid de olika utslussningsformerna

Frigång

55 § Frigång innebär att den intagne under dagtid utanför anstalten utför arbete, deltar i undervisning eller utbildning, får behandling eller deltar i särskilt anordnad verksamhet.

Frigång får beviljas den som har behov av introduktion i arbetslivet eller i annan verksamhet som kan främja en stabil tillvaro efter frigivningen, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig. Lag (2006:432).

Vårdvistelse

56 § Vårdvistelse innebär att den intagne är placerad i ett sådant hem som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Vårdvistelse får beviljas den som har behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband med hans eller hennes brottslighet, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig. Lag (2006:432).

56 a § Har upphävts genom lag (2006:432).

Halvvägshus

57 § Vistelse i halvvägshus innebär att den intagne är placerad i ett av Kriminalvården kontrollerat hem som är anpassat för att ge intagna särskilt stöd och tillsyn.

Vistelse i halvvägshus får beviljas den som har behov av särskilt stöd eller kontroll, om

1. minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats.
2. det inte finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig, och

3. han eller hon utför arbete, deltar i undervisning eller utbildning, får behandling eller deltar i särskilt anordnad verksamhet.

Den intagne får inte vistas utanför halvvägshuset annat än på särskilt bestämda tider. Lag (2006:432).

Utökad frigång

58 § Utökad frigång innebär att den intagne under kontrollerade former avtjänar fängelsestraffet i sin bostad.

Utökad frigång får beviljas, om

1. minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats.
2. det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig,
3. han eller hon har tillgång till bostad, och
4. han eller hon utför arbete, deltar i undervisning eller utbildning, får behandling eller deltar i särskilt anordnad verksamhet. Lag (2006:432).

58 a § Har betecknats 73 § genom lag (2006:432).

Övriga bestämmelser om utslussning

59 § Den som är beviljad en utslussningsåtgärd är skyldig att

1. vara skötsam,
2. avhålla sig från alkohol och andra berusningsmedel,
3. lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol eller andra otillåtna medel,
4. hålla Kriminalvården underrättad om förhållanden som är av betydelse för vistelsen utanför anstalt,

5. hålla kontakt med Kriminalvården enligt dessa anvisningar, och

6. rätta sig efter de föreskrifter och villkor som gäller för utslussningsåtgärden. Lag (2008:35).

59 a § Har betecknats 75 § genom lag (2006:432).

59 b § Har betecknats 76 § genom lag (2006:432).

59 c § Har betecknats 77 § genom lag (2006:432).

59 d § Har betecknats 78 § genom lag (2006:432).

60 § En utslussningsåtgärd skall förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden skall uppnås eller för att göra det möjligt för Kriminalvården att utöva nödvändig kontroll. Villkoren får avse

1. förbud mot att lämna sin bostad annat än på särskilt bestämda tider,

2. skyldighet att vistas endast inom ett visst geografiskt område,

3. förbud mot att vistas inom ett visst geografiskt område eller att ta kontakt med en viss person,

4. att elektroniska hjälpmedel skall användas vid kontroll av villkor enligt 1-3, eller

5. annan liknande åtgärd som är nödvändig.

Om det finns särskilda skäl för det, får Kriminalvården i samband med ett beslut om vårdvistelse enligt 56 § meddela en föreskrift enligt 26 kap. 15 § första stycket 3 brottsbalken som skall gälla för tiden efter villkorlig frigivning. Lag (2006:1493).

61 § Kriminalvården skall kontrollera att den intagne rättar sig efter de villkor som meddelats och i övrigt fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden.